

FÖRSVARETS

FORUM

FÖRSVARSMAKTENS PERSONALTIDNING | NR 5/2021

INGEN LÄMNAS KVAR FÖS STÄRKER UTHÅLLIGHET I KRIS

RÄDDNINGEN från Kabul

40 år sedan **U137**

TILLSAMMANS 10 nationer krisövade

PLUS: RACER TILL HAVS | SKÄRGÅRDSKRIGARE | PARADPREMIÄR
KASERNER I BACKSPEGELN | LEVANDE FLYGHISTORIA

HÖST PRÄGLAD AV STOLTHET

PANDEMIRESTRIKTIONERNA ÄR släppta och hösten är här. Mycket ska hämtas igen och hinnas med, det känns både i och omkring Försvarsmakten. För mig personligen är det mycket efterlängtat att kunna träffa människor på ett sätt som inte har varit möjligt på länge. Ett exempel är våra regionala chefsmöten som gav mig tillfälle till många värdefulla samtal.

Det är tydligt att många går tungt på förbanden. Tempot är högt. Jag ser och förstår det. Men

varon och representationen från regeringen visar etableringarnas betydelse för Sverige. Stort tack till er som har arbetat med etableringarna och som nu för traditionerna vidare in i en större försvarsmakt.

JAG VILL ÄVEN nämna den årliga värnpliktsenkäten och det resultat som visar att grundutbildningen fortsatt får höga helhetsomdömen – trots de pandemirelaterade åtgärder som vidtagits. Ni som på olika sätt har medverkat till utbild-

” Den kungliga närvaron och representationen från regeringen visar etableringarnas betydelse för Sverige. ”

lika tydligt framgår stoltheten över att tillhöra en organisation som är efterfrågad och som visar sin förmåga och styrka när det behövs.

Försvarsmaktens personal spelade, exempelvis, en helt avgörande roll i den utomordentligt komplicerade evakueringsoperationen i Afghanistan. Samtidigt som vi rättmätigt hyllar alla som var en del i den operationen, ska vi också minnas alla de som under decennier löst sin uppgift och bidragit till ökad säkerhet i landet. Jag glömmer aldrig min tid där och jag kommer aldrig låta andra glömma er insats.

Stolthet präglade också de ceremonier som har genomförts vid återinrättandet av Norrlands dragonregemente, Älvsborgs amfibieregemente, Upplands flygflottilj och Dalregementet. Med all rätt. Det är historiskt. Den kungliga när-

ningen: Detta är er förtjänst.

Samtidigt som vi hanterar vår tillväxt agerar vi på både vår omvärld och våra egna övningsbehov. En rad viktiga övningar har genomförts (Archipelago Endeavour och Joint Protector 21 kan ni läsa mer om i detta nummer av Forum) och många fler står på tur under hösten. Samtidigt har utvecklingen i vårt närområde föranlett beredskapsanpassningar, som i mångt och mycket möjliggörs av våra kontinuerligt tjänstgörande som säkerställer vår handlingsfrihet. Vi är en aktiv försvarsmakt som hanterar det vi ska, här och nu, utan att släppa framtiden med blicken.

Micael Bydén
Överbefälhavare

S4 AKTUELLT**S12 PORTRÄTTET**

Racing till havs

S14 KRISÖVNING10 nationer övade i
Älvdalen i JP21**S16 Ö-KRIGARE I SKÄRGÅRD**

SVE+USA

S33 VÄRNAR SJÖFARTEN

Därför behövs skyddet

S46 HEM FRÅN UNGERNLastmästaren tillbaka
efter 10 år**S56 RAPPORT FRÅN KOSOVO**

Om KFOR

S57 FM + POLISGemensam kurs
stärker totalförsvaret**S58 PARAD IGEN**Första fullskaliga
statsceremonin på
två år**S62 FLYGHISTORIA**Flyghistoriska
föreningen**S66 UPPVISNINGSPILOTEN**

Peter Fällén på F 7

S68 FÖR REN ENERGIFörsvarmakten bidrar
i energiomställningen**S70 MATERIEL**Coolare, bättre
skyddsglasögon**S72 HISTORIA**Kaserner genom
tiderna**S78 TILL SIST****S82 ÅSIKT**Stärk mental
förberedelse

HÖSTKRAFT

VINDEN SLITER I SKOT och block. Seglen pressar babords reling ned mot skummande vatten. Lävanten slackar och skrovet plöjer genom det stålgrå, skär vågor och trotsar skummande toppar.

Hösten är knappast fritidsseglarnas favoritsäsong. För mycket vind, för låga temperaturer, för lite ljus. Hösten kräver mer, men kan också ge mer. Högre upplevelser i en natur som visar sig allt mer karg och naken i det att den gör sig redo för vintervila. Större utmaningar när nya krafter, svala och distinkta, växer ur sommarens labra brisar. Natlig kyla och mörker som skärper sinnet (och prövar tålmodet) ...

Så har vi tagit oss in i hösten. En händelserik period för Försvarmakten. Övningar, regementsinvigningar, ny materiel, utökade och fler samarbeten inom och utom nationen. En del av detta kan du läsa om här. Den klara höstkraften måste du uppleva själv.

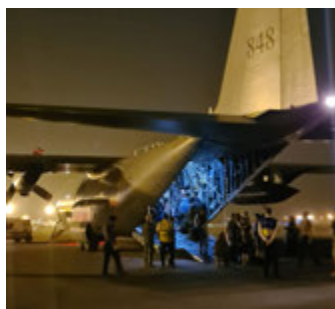
Henrik Lundqvist Rådmark, redaktör

U 137. Så strandade ryska ubåten på skäret 1981. Vi har träffat en av jägarsoldaterna som var med. **S22**

ÖVERLEVARE. Följ med två stridsfotografer till Försvarmaktens överlevnadsskola. **S48**

EVAKUERINGEN. Läs allt om operationen där 1150 människor räddades från Kabul i augusti. **S34**

TUFF MATCH. Amerikanska fotbollslaget Carlberg Cavaliers har kämpat om guld i 20 år. **S76**

ÖKAD ÖPPENHET BLAND VÄRNPLIKTIGA

Årets undersökning av värnpliktigas erfarenheter under utbildningsåret ger en övervägande positiv bild.

EN MAJORITET TROR att utbildningen är meriterande för dem i sitt civila arbetsliv och nästan hälften kan tänka sig ett fortsatt engagemang inom Försvarsmakten.

Den samlade bedömningen av ledarskapet vid grundutbildningen är fortsatt hög. Dessvärre förekommer fortfarande kränkande behandling, även om trenden är minskande (28 mot 30 procent under 2020). En betydande skillnad är att fler av de tillfrågade som upplevt detta i år valde att tala om vilken typ av kränkande behandling de utsatts för. Med andra ord har mörkertalet minskat, vilket gör att undersökningen ger en mer rättvis bild av verkligheten.

Peter Nilsson, chef

Genom GU-enkäten kan de värnpliktiga uttrycka vad de faktiskt tycker om sin grundutbildning.

PER FORSBERG/FÖRSVARSMAKTEN

på Högkvarterets rekryteringssektion:

– Även om antalet upplevda kränkningar har minskat så är vi inte nöjda med utfallet. Vi kommer inte att ge upp våra ansträngningar med att mot-

verka ovälkommet beteende. Ingen med ett engagemang i Försvarsmakten ska uppleva sig utsatt för kränkande särbehandling, sexuella trakasserier eller repressalier under sin utbildning eller anställning.

SVENSK CHEF I TF TAKUBA

SVERIGE BEMANNAR chefspositionen från november 2021 till och med februari 2022 inom den i övrigt franskledda specialförbandsinsatsen Task Force Takuba i Mali, efter en förfrågan från Frankrike.

– Erbjudandet är ett tydligt exempel på det goda fransk-svenska samarbetet i den pågående operationen och förtroendet vår personal har byggt under den tid vi arbetat tillsammans i Mali, säger brigadgeneral Anders Löfberg, chef för specialförbandsledningen.

Det svenska bidraget till

Task Force Takuba är en helikopterburen snabbinsatsstyrka som bland annat kan rycka ut vid oförutsedda händelser.

Fokus för Task Force Takuba i övrigt är annars att rådgå, assistera och medfölja de maliska förbanden.

Den svenska enheten i Task Force Takuba utgörs av cirka 150 personer.

EMA/FRANSKA FÖRSVARSMAKTENS HÖGKVARTER

FYRA NYA KORVETTER

BEZAV MAHMOD/STRIDSFOTOAVD

Nästa generation korvetter baseras på de befintliga Visbykorvetterna.

SÅVÄL MARINCHEFEN som försvarsberedningen har konstaterat att Sverige behöver fler fartyg i flottan. FMV har nu inlett arbetet med det som ska bli fyra nya stridsfartyg, Visby generation 2, som i hög grad baseras på befintliga Visbykorvetter.

– Det är fantastiska fartyg och det är naturligt att vi utgår därifrån, säger Joakim Backman, projektledare för Visby generation 2.

Uppdraget handlar nu om att i ett 40-årsperspektiv förstå vilka uppgifter de ska lösa och

hur fartygen ska vara utformade och bestyckade.

Visby G2 ska huvudsakligen baseras på beprövad teknik. I princip all materiel, system, reservdelar och utbytesenheter ska kunna underhållas i Sverige.

Även de befintliga korvetterna typ Visby kommer att vidareutvecklas. Bland annat med uppgraderat sjömålsrobot-system och torpedsystem.

– Till det kommer den nya förmågan luftvärnsrobot, säger Joakim Backman.

KRISTINEHAMN REKRYTERAR

NU SÖKER FÖRSVARSMAKTEN personal även till blivande Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn. Tidigare under våren och sommaren startade rekryteringen till de övriga regementena och flygflottiljen som ska återetableras.

De som nu söks till Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn blir

navet i uppbyggnaden, som sker successivt med sikte inställt på invigning 2025.

Inledningsvis kommer arbetet bedrivas i tillfälliga lokaler.

– De vi anställer nu kommer att få vara med om något unikt: bygga upp ett nytt regemente från grunden, säger Sven Antonsson.

Sven Antonsson.

ANNE-LIE SJÖGREN

HALLÅ DÄR

... **HENRIK GARMER**, ny politisk rådgivare till ÖB sedan 1 september.

Vad ska du göra?

– Det enkla svaret är att jag ska bistå ÖB i hans internationella kontakter och bidra med ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Rent konkret innebär det, bland annat, att jag bistår i arbetet med att ta fram program och underlag inför ÖB:s möten med internationella besökare samt inför att ÖB besöker andra länder och organisationer, samt våra internationella insatser.

Var kommer du från närmast?

– Jag var chef för den euroatlantiska gruppen på UD:s enhet för europeisk säkerhetspolitik. I den rollen arbetade jag framförallt med frågor rörande säkerhetspolitisk doktrin, Sveriges partnerskap med Nato och det säkerhetspolitiska samarbetet med våra internationella partners.

Vad lockade dig hit?

– Jag har alltid haft ett intresse för Försvarsmakten, både privat och i min yrkesroll. Jag gjorde min militärtjänstgöring i marinen – på u-båt – och var dessförinnan i Sjövärsnkåren. Så den bakgrunden i kombination med mitt intresse för internationella frågor fick mig att söka mig hit.

Har du överraskats av något under dina första veckor på jobbet?

– Det som verkligen slagit mig är den energi och det driv som finns i organisationen och verksamheten i dag. Det är en ynnest att få kliva in i organisationen i det här skedet.

AVSLÖJADE FUSKARE – FICK MEDALJ

Lars Gerhardsson på FMLOG och Johan Håkansson på F 17 medaljerades nyligen av brasilianska försvarsmakten för rakryggat agerande.

INGEN KUNDE UNDGÅ att se det omfattande fusket under orienteringstävlingarna i Military World Games 2019 i Wuhan, Kina. Och det var värdlandet som stod för fusket. Det var uppgjorda stigar för hemmadeltagarna, åskådare som pekade ut riktningar och löpare som i efterhand inte kunde visa på kartan var de hade sprungit.

Två av dem som inte bara såg utan också påtalade fusket för CISM, organisationen bakom tävlingen, var Försvarsmaktens överstelöjtnant Lars Gerhardsson och Johan Håkansson, som även sitter i CISM:s orienteringskommitté. Nyligen fick de ta emot varsin medalj för sin rakryggade insats, av Brasiliens försvarsmakt som är välrepresenterade i kommittén.

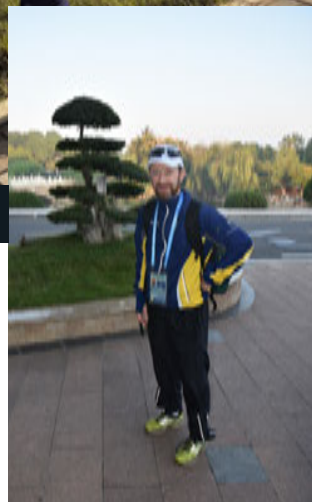
– Det är med delade känslor vi tar emot medaljen, måste jag säga. Det var tragiskt att se att en av de största idrottsnationerna ägnade sig åt den här typen av osportsligt agerande, säger Lars Gerhardsson som

Lars Gerhardsson (ovan) och Johan Håkansson (höger).

arbetar på FMLOG.

Medaljerna delades ut i början av september under en ceremoni i Rio de Janeiro. På grund av omständigheter kunde de två medaljörerna inte närvara, utan överlät själva mottagandet till försvarsattachén Lars Bergström.

CITATET

”Med Gripen E skapar vi ett militärt problem för en motståndare.”

Malin Persson, flottiljchef F 7 apropå omskolning av krigsförband till nästa generations Gripenplan.

NYTT GLOBALEYE VÄSSAR SPANING

Försvarsmakten har lämnat en hemställan till regeringen med en formell begäran om ett bemyndigande att få köpa in det flygburna radar-spanings- och ledningsflygplanet Globaleye.

– DET HÄR ÄR ett system som höjer vår förmåga rejält. Det finns ekonomi i materiel-ansaffningsplanen och vi anskaffar systemet så fort förutsättningarna medger, säger generallöjtnant Johan Svensson, produktionschef.

Flygplanet är utrustat med en kraftfull radar och andra sensorer som ger ökad förmåga att övervaka luftrummet, havet och marken. Systemet ska även kunna ge stöd till det civila samhället.

KLARA I BUDGETEN

FLYGPLANEN TILLVERKAS AV Saab och baseras på ett kanadensiskt Bombardier-plan av typen Global 6000.

Planet utrustas bland annat med en kraftfull radar samt en rad avancerade sensorer.

Försvarsmakten har sedan tidigare budgeterat för att

Globaleye byggs av Saab på det kanadensiska planet Bombardier Global 6000.

SAAB

köpa in nya radarspanings- och ledningsflygplan. Den hemställan som nu skickats till regeringen är en start på processen att köpa in dessa.

Flygvapnet har i dag två radarspanings- och ledningsflygplan. De används flitigt och behöver ersättas under kommande år.

KAMPANJ LYFTER FRIHETER

Årets varumärkeskampanj från Försvarsmakten pekar på de friheter vi har i Sverige och hur viktiga de är att värna.

VAD HÄNDER OM våra demokratiska friheter försvinner, om så bara för en kort stund? Det är avstampet i Försvarsmaktens varumärkeskampanj för året.

– I Sverige har många svårt att tänka sig en värld utan våra demokratiska friheter, de har blivit så viktiga och självklara med tiden. Det här vill vi lyfta, samtidigt som vi ökar förståelsen för att vår demokrati ständigt utsätts för nya hot, säger Johan Landeström, marknadschef på Försvarsmakten.

Kampanjen riktar sig till den breda allmänheten och pågår

fram till årsskiftet i tidningar, tv, digitala kanaler och som utomhusreklam.

VÄRLDSMÄSTARE!

Safat, Swedish Armed Forces Adventure Team, Försvarsmaktens eget elitlag i multisport knep äntligen VM-guldet de drömt om och tränat för under sju år. Tävlingen avgjordes i Spanien i början av oktober.

JOHAN KARLSSON, K 3, Malin Hjalmarsson, Livgardet, Oskar Svärd, Ing2 och Emil Dahlqvist, Dalagruppen, är medlemmar i Safat som under 93 timmar tävlade i 600 kilometer, 17 000 höjdmeter och med totalt cirka fyra timmars sömn. På onsdagseftermiddagen den 6 oktober gick de i mål i A Coruña i nordvästra Spanien som segrande lag efter en helt strålande prestation.

– Våra förmågor som officerare och soldater har prövats under svåra förhållanden utan avkall på bibehållet

ANTON THORSTENSSON

stridsvärde. Förmågan att hantera sömnen har i denna tävling varit avgörande tillsammans med kamratvård,

säger lagets kapten Johan Karlsson.

Segern firades med jordgubbsglass vid målgången.

MILITÄRPOLISEN FÅR BLÅLJUSSTATUS

MILITÄRPOLISENS NYA bilar är av samma modell som Polisens, Volvo V90 Crosscountry. Det är en fyrhjulsdreven bil med stark motor och hög säkerhet. För första gången sedan 2009 får nu

Militärpolisen använda blåljus och siren på samma sätt som exempelvis civil polis.

Fordonen är anpassade för arbete i fredstid och vid kris, exempelvis för eskorter och vid trafikolyckor.

SIFFRAN

2000

... personer deltog

i övning Northern Coasts, en internationell marinövning som i år leddes av Sverige. Totalt deltog ett 30-tal fartyg och personal från 13 länder.

JIMMY CRONA/FÖRSVARSMAKTEN

STRIDSVAGNARS SÅNG ÅTER PÅ P 18

DEN 20 SEPTEMBER sköt Gotlands regemente skarpt med stridsvagn för första gången sedan maj 2000.

Det skedde under en övning och vagnarna bemannades delvis med tidvis tjänstgörande personal, som utbildats i Skövde med krigsplacering på Gotland.

Regementet har nu inlett återuppbyggnaden av stridsvagnsförmågan och nästa års

värnpliktsutbildning är inriktad mot stridsvagn. 2025 ska stridsvagnskompaniet Lärbro vara fullt bemannat.

– Stridsvagnarna är en oerhörd förstärkning av förmågan som jag har på mitt förband. Vi har nu fått den egna förmågan att utbilda nästa generation, med början nästa sommar, säger Ulf Hamberg som är chef för 181:a pansarbataljonen.

FÖRSVARSMAKTEN STÄRKER BOMBKUNSKAP

UNDER HÖSTEN FÅR personal hos tre myndigheter möjlighet att öka sina kunskaper om illegala, explosiva varor – bomber – genom webbaserade utbildningar.

Försvarsmakten har tillsammans med fem andra myndigheter utvecklat dessa som en del i regeringens uppdrag om att öka samhällets förmåga inom området.

Utbildningarna är avsedda för operativ personal inom Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap, Polismyndigheten och Tullverket.

– Detta kommer att stärka Sveriges förmåga inom explosivområdet och även öka skyddet för personalen som arbetar i miljöer där explosiver förekommer, säger Lars Samuelsson vid Insatsstaben J3 som leder arbetsgruppen.

PÅ NY POST

Överste **Andreas Odung** får förlängd placering som chef för sektionen för försvarsplanering vid LEDS INRI, som längst till 17 jan 2022.

Ellen Rova anställs som chef för ekonomistyrning vid HKV från 12 dec 2021 tills vidare.

Kim-Lena Ekvall Svedenblad placeras som chef för FM HRC från 1 jan 2022 tills vidare.

Daniel Olsson anställs som stf chef för Must vid HKV, från 10 okt tills vidare, dock längst till 30 sep 2022.

Överste **Anders Widuss** får förlängd placering som chef för HRC från 1 okt tills vidare, dock längst till 31 dec 2021.

Överste **Per Nilsson** får förlängd placering som TFF för särskilda uppgifter av chefen för Ledningsregementet från 1 okt tills vidare, dock längst till 30 nov 2021. Även hans tillikabefattning förlängs, som stf chef EXEVAL TFÖ under den tid som krävs mellan 1 okt och 30 nov 2021.

Kristin Strömberg placeras som teknisk direktör vid PROD RPE, HKV, från 15 sep tills vidare.

Överstelöjtnant **Niclas Magnusson** placeras som chef för stödaavdelning på Flygstaben från 1 sep tills vidare, dock längst till 31 dec 2024.

Överste **Mats Ludvig** placeras som chef för genomförandeavdel-

ningen vid arméstaben, från 24 sep tills vidare, dock längst till 30 sep 2024.

Överste **Fredrik Pettersson** beviljas tjänstledighet för tjänstgöring vid FMV som avdelningschef på LedM L från 1 jan 2022 tills vidare, dock längst till 31 dec 2024.

Överste **Marcus Björkgren** får förlängd placering som stabschef på produktionsavdelningen vid HKV från 1 mars 2022 tills vidare, dock längst till 31 dec 2022.

Överste **Magnus Liljegen** får förlängd placering som chef för Flygsäkerhetsinspektionen och som flygsäkerhetsinspektör vid HKV, från 1 feb 2022 tills vidare, dock längst till 31 dec 2023.

KUNGLIG START FÖR K4 OCH AMF 4

Sverige ska växa med fem regementen och en flottilj. I slutet av september invigdes de två första.

UNDER EN STÅTLIG ceremoni i Arvidsjaur fredagen den 24 september förklarade Hans Majestät Konungen Norrlands dragonregemente, K4, återinvigt. En historisk dag för Sverige och Försvarsmakten, konstaterade överbefälhavare Micael Bydén.

– K4 är ett tydligt bidrag till vår samlade tröskeffekt, sa han.

För kungen hade ceremonin en särskild betydelse.

– Jag var här för nästan exakt 41 år sedan för att inviga Norrlands dragonregemente K4.

– Ni kommer nu att lösa större och delvis andra uppgifter än tidigare, sa kungen och förklarade Norrlands dragonregemente återupprättat.

Överbefälhavare Micael Bydén konstaterade att det är en historisk dag för Sverige och Försvarsmakten.

– Här i Arvidsjaur bygger ni vidare på stolta traditioner sedan decennier. Här formas och fostras ungdomars unika färdigheter och styrkor. Här bygger ni förmåga till strid på djupet i en mycket utmanande subarktisk miljö.

I slutet av ceremonin lämnades K4 över till chefen överste Teddy Larsson, som själv ryckte in i Arvidsjaur för 32 år sedan.

– Våra krigsförband ska vara relevanta för framtiden och farliga för en motståndare. Vi vill, vågar och kan. Det är härligt att vara tillbaka här vid Norrlands dragonregemente.

Överbefälhavare Micael Bydén, i mitten, konstaterade att det är en historisk dag för Sverige och Försvarsmakten, när K4 återuppstår.

Till toner från marinens musikkår återinvigdes Älvsborgs amfibieregemente, Amf 4, av kronprinsessan Victoria den 1 oktober.

Nu kör vi, avslutade överste Larsson sitt anförande.

KRONPRINSESSAN INVIGDE AMF 4

EN VECKA SENARE, och 120 mil söderut, återinvigdes ytterligare ett regemente, Älvsborgs amfibieregemente, Amf 4, av Hennes Kungliga Höghet Kronprinsessan Victoria. En händelse vars betydelse understöks av såväl överbefälhavaren som försvarsministern i sina respektive anföranden under ceremonin.

Genom en större permanent närvaro kommer Älvsborgs amfibieregemente, vars krigsförband karaktäriseras av en hög tillgänglighet, bidra till ett

starkare skydd av viktig infrastruktur längs hela västkusten. Infrastruktur vars betydelse är minst lika avgörande i fred som i kris och krig.

– Vi ökar inte bara vår förmåga att verka i flera riktningar samtidigt, utan också vår förmåga att upprätt hålla permanent skydd, sa överste Fredrik Herlitz, chef för Älvsborgs amfibieregemente.

I samband med regementets återupprättande övertog han även chefskapet över Göteborgs garnison. Något som innebär att Amf 4 redan från dag ett innefattar nära 600 medarbetare och 300 värnpliktiga.

JIMMY CROONA/FÖRSVARSMAKTEN

KIM SVENSSON/FÖRSVARSMAKTEN

HALLÅ DÄR ...

... Annika Nordgren Christensen, som är ny försvarspolitisk rådgivare till ÖB.

Du började ditt nya jobb den 13 september. Vad lockade dig till det?

– Det kändes som om allt jag gjort under nästan tre decennier ledde fram till beskrivningen av arbetsuppgifterna. Min spontana känsla var att här skulle jag få användning av och kunna bidra positivt med alla de kunskaper och erfarenheter jag samlat på mig.

Vad kommer du närmast från yrkesmässigt?

– Jag har drivit egen verksamhet i många år som försvarspolitisk expert, jag har till exempel modererat konferenser och varit utredare inom militärt och civilt försvar. Jag har också kombinerat det med en del offentliga uppdrag, bland annat som ledamot i Försvarshögskolans styrelse och Försvarsunderrättelse-domstolen.

Vad ska du göra på jobbet?

– Om någon tror att det ska bedrivas försvarspolitik från Högkvarteret tror den fel. I korthet ska jag bidra till överbefälhavarens förståelse av försvarspolitiken – hur den utvecklas, vilka frågor som är viktiga och vad som driver den.

Vad ser du själv att du främst kan bidra med?

– Jag har själv en bakgrund som ledamot i försvarsutskottet och Försvarsberedningen. Från 1994 till 2009 såg jag försvarspolitiken inifrån, och se-

STEFAN TELL

Annika Nordgren Christensen ska hjälpa ÖB att bättre förstå hur försvarspolitiken utvecklas, vilka frågor som är viktiga och vad som driver den.

dan dess har jag varit politiskt oberoende och sett den utifrån, men hela tiden haft med den att göra på olika sätt.

– Det har skapat en djup förståelse för hur den fungerar och hur Försvarsmakten förstås av politiken och vice versa. Jag tror att det är min främsta styrka i min nuvarande roll.

Var kommer ditt försvarsintresse från?

– Det var nog helt otippat för många, men kanske startade det med att marineras i ljudet från Viggen över familjens

sommarstuga i närheten av F 7 på 70- och 80-talet. Det var närmast ett obligatorium att åka på flyguppvisningar och intressera sig för militär teknik.

– Sedan var det andra intressen som gällde, men när det var dags att välja utskott som ny riksdagsledamot ville jag sitta i försvarsutskottet – som väldigt ung och i alla avseenden grön var det långtifrån självklart, men konkurrensen var inte precis mördande på den tiden så jag fick som jag ville. På den vägen är det.

PORTRÄTTET

Matilda tävlar med en båt i klassen Offshore 3J, en enskrovsbåt som gör ungefär 50 knop. Hennes mål är att ro hem en VM-seger.

RACING I BLODET

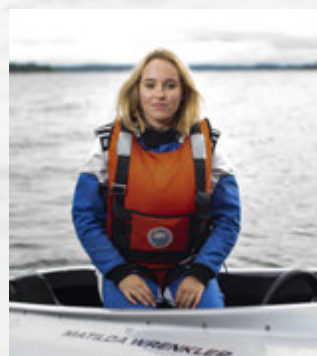
Matilda Wrenkler, stabsassistent på LEDS KOMM, älskar känslan av att flyga fram över vattnet.

”Det är förstås lite nervös, men inte på ett jobbigt sätt. Hur kommer de andra att köra, hur ska jag lägga mig för att få en så bra start som möjligt? När var det nu jag skulle till tandläkaren? Nej, tillbaka till tävlingen nu – fokus! När startbåten höjer flaggan och gasreglaget går i botten försvinner alla tankar. Racet har startat. Nu finns bara vattnets rörelser framför båten och brorsans instruktioner – som ofta blir lite väl mångordiga – i öronen. Han sitter bakom mig, är navigatör och talar om när jag ska svänga och hur mycket. Jag, däremot, säger knappt ett ord under den dryga timmen som tävlingen pågår. Blicken läser konstant av vattenytan för att försöka förutse en vindby och vara beredd att parera vågor.

Att jag ens sitter i båten och tävlar, något som jag gjort sedan jag var tio år gammal, är inte alls märkligt eller oväntat. Det hade nog varit konstigare om jag inte hade gjort det. Hela familjen tävlar – både morfar och farfar var de som började en gång. Och mamma och pappa träffades på en tävling. Så jag har inte riktigt haft något val kan man säga ... Fast inte på ett dåligt sätt. Båtracing är fantastiskt, dels för själva känslan av att nästan flyga fram på vattnet, dels för den starka gemenskapen bland alla tävlande. Även om vi tävlar

mot varandra är vi vänner på land.

När jag går över mållinjen känner jag en lättnad. Det är tufft att köra en timme eller mer i runt 50 knop. Särskilt när det blåser mycket och vattnet är stökigt. Men det är också då jag är som bäst, har det visat sig. För ett par år sedan vann jag i Smögen, med kraftig vind och uppåt tre meter höga vågor. Det var nog ett av mina bästa minnen. Det eller när brorsan tog en VM-seger ett par år tidigare ... ”

MATILDA WRENKLER

Arbetar: Stabsassistent, HKV LEDS KOMM

Bor: Åkersberga

Familj: Föräldrar och yngre bror

Ålder: 20

Favoritvatten: Livlig sjö med lite högre vågor. "Då presterar jag bäst".

Norsk och dansk officer samverkar i syfte att få till en bra bild. I själva verket bedrevs övningen vid skrivbord och framför datorskärmar.

KRISHANTERING I ÄLVDALEN

För första gången har en utländsk operativ stab övats i en kvalificerad multinationell ledningsövning i Sverige. Det var den brittiskleda övningen Joint Protector 21 som satte en stor multinationell stab på svåra prov i internationell krishantering.

ETT AV HUVUDSYFTENA med övningen var att öva multinationell samverkan och i Älvdalen fanns alla deltagarländer i JEF-samarbetet (se faktaruta) representerade. Där möttes olika nationella metoder, kulturer och system för att integreras och för att skapa en helhet som framgångsrikt kan leda en multinationell insats i

en krissituation som ännu inte blivit ett krig.

– Den här övningen är ett viktigt steg för JEF-samarbetet och den är viktig för oss i Försvarsmakten. Vi kan utveckla vår förmåga till gemensamma operationer med internationella partners. Dessutom har JP 21 (Joint protector 21, reds anm) ökat vår förmåga att som värdland ge stöd till en stor multinationell övning på svensk mark, säger brigadgeneral Johan Pekkari som deltog i övningen som ställföreträdande chef för den multinationella staben som övades.

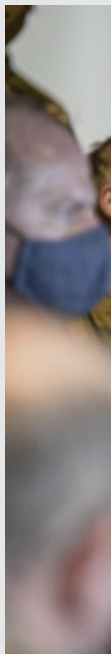
Kärnan i Joint protector 21 var den framskjutna brittiska stab med stabsofficerare från övriga partnerländer i JEF, som med stöd av Försvarsmakten

flyttats till Trängslet. Det fanns också mindre delar i Enköping och spelceller i respektive partnernation.

– JP 21 har givit Försvarsmakten värdefulla erfarenheter, både när det gäller det värdlandsstöd vi levererade till övningen inför, under och efter genomförandet, och Försvarsmaktens deltagande i övningen. Det har bidragit till att öka vår egen förmåga att leda och samordna multinationella gemensamma operationer i mark-, sjö-, luft- och cyberdomänen, säger överste Martin Liander, svensk övningsledare för övningen.

COVIDSÄKER

UTÖVER REGLER OM avstånd, handhygien och munskydd, gjordes övningen Covidsäker

Johan Pekkari,
brigadgeneral.

genom omfattande testning av deltagare och stödpersonal inför, under och efter genomförandet.

Dessutom fanns hög beredskap för möjligt utbrott av smitta. Inte minst med en stor mängd förberedda karantänsplatser.

– Vi har haft en hög bered-

skap, både för att ta emot sjuka och för ett möjligt utbrott av Covid, men det har bara varit några enstaka patienter, säger Matthias Worm, läkare på plats under JP 21.

Efter övningen testade två personer positivt för covid-19 och isolerades.

För skjutfältslägret i Trängslet har övningen inneburit en del utmaningar för att skapa goda förutsättningar för en så kvalificerade ledningsövning som Joint Protector 21.

– Det är fantastiskt att se det arbete som personalen här i Älvdalen, värdförbandet P4 och alla andra i Försvarsmakten och Fortifikationsverket lagt ned i det här. De har jobbat hårt för att det här ska bli en bra övning för deltagarna, säger överstelöjtnant Stefan Hedmark, planeringschef för Försvarsmaktens värdlandsstöd. ◀

Text Jonas Svensson/Hkv Prod

*Foto Jonas Helmersson/
Försvarsmakten.*

JOINT PROTECTOR 21 OCH JEF

»» Joint Protector 21 var en multinationell stabsövning under brittisk ledning och genomfördes i huvudsak i Trängslet mellan den 16 och 21 september 2021.

»» Övningen var ett led i utvecklingen av ett brittiskt ramverk för en multinationell

snabbinsatsstyrka (Joint Expeditionary Force – JEF). För närvarande är Danmark, Estland, Finland, Letland, Litauen, Nederländerna, Norge, Island, Storbritannien och Sverige med i JEF. Sverige anslöt sig den 30 juni 2017 till det samförståndsavtal som

reglar samarbetet.

»» JP 21 fokuserade på hot under tröskeln för en öppen, väpnad konflikt, för att öva och öka JEF:s förmåga att möta sådana hot.

»» Övningen syftade också till att utveckla interaktionen mellan ett tillfälligt grupperat

JEF-högkvarter och ett värmland för att förbättra den gemensamma interoperabiliteten i marin-, land-, luft- och cyberdomänen.

»» Cirka 700 personer från alla partnerländer deltog. Cirka 475 av dessa befann sig i Trängslet, Älvdalen.

Under en av dagarna besöktes övningen av höga försvarsrepresentanter från deltagarländerna, bland annat för att se hur den bedrevs och vad som uppnåddes.

Under övningen fick deltagarna från de tio nationerna många tillfällen att lära känna varandra.

Det utegym som britterna tagit med sig i en container nyttjades flitigt.

Text & foto Ditte Boysen Ruge/Amf1

**FÖR TREDJE ÅRET I RAD ÖVADE
AMERIKANSK OCH SVENSK MILITÄR
TILLSAMMANS I ÖVNINGEN
ARCHIPELAGO ENDEAVOUR,
UNDER LEDNING AV STOCKHOLMS
AMFIBIEREGEMENTE.**

ENADE

Ö-KRIGARE

Under tre veckor i september övade 350 soldater och officerare från Sverige och USA tillsammans i Stockholms skärgård. 200 av deltagarna var från den amerikanska marinkåren, USMC.

Under övningen fick de båda ländernas personal möjlighet att lära känna varandra, varandras vapensystem och deras plattformar och stridstekniker. Avslutningsvis fick de tillsammans planera och lösa en komplexare uppgift.

– Det har varit både utveck-

lande för förbandet och väldigt roligt att få arbeta med USMC. I en så komplex övning som Archipelag endeavour är det oundvikligt att det uppstår friktioner, men vi har tillsammans med våra amerikanska kollegor lyckats lösa alla problem som uppstått längs vägen.

– Just förmågan att tillsammans kunna hantera uppkomna situationer tycker jag är ett tydligt kvitto på att ett samarbete fungerar bra, säger kapten Erik Rosén, en av flera officerare vid förbandet som ansvarat för övningsplaneringen.

Möjligheten att ta emot stöd

” Just förmågan att tillsammans kunna hantera uppkomna situationer tycker jag är ett tydligt kvitto på att samarbetet fungerar bra. ”

200 marinkårssoldater ankommer på Skavsta flygplats.

Soldaterna fick prova varandras eldhandvapen.

Kunskap om och personlig beredskap för att hantera livflottar är en viktig del av utbildningen som krävs för att arbeta ombord på stridsbåt 90.

Amerikanska marinkårssoldater utbildades i kursen Kvalificerad passagerare, som syftar till att alla som arbetar ombord på en stridsbåt ska ha kunskap om vad som gäller i händelse av olycka.

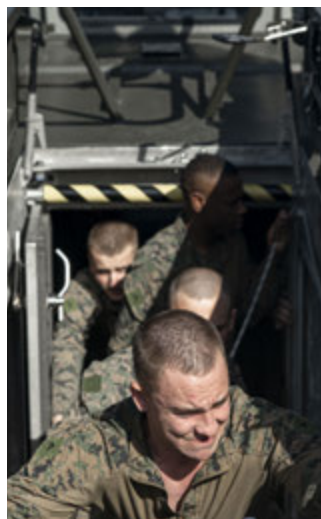
från andra stater och organisationer ger ökad effekt för försvaret av Sverige. För att vara beredd och minska den tid det tar att kunna ge och ta emot stöd krävs planering och andra förberedelser. Gemensamma övningar likt Archipelago Endeavour, där respektive nations enheter övar på att planera och genomföra uppdrag tillsammans, är en viktig del i utvecklingen av den förmågan.

”Våra amerikanska kollegor är mycket nöjda med övningen, framför allt för möjligheten att se hur amfibiekåren verkar i vår unika miljö.”

– Våra amerikanska kollegor är mycket nöjda med övningen, både ur perspektivet gästfrihet och mottagande, men framför allt för möjligheten att se hur amfibiekåren verkar i vår väldigt unika uppdragsmiljö, säger

kapten Erik Rosén.

– För våra egna enheter i förbandet är det med ett stort mått av stolthet som vi har fått visa upp vår materiel och vår verksamhet i den fantastiska skärgården. ◀

Den krävande skärgårdsmiljön var ny för amerikanerna, som fick öva landstigning från förbandets arbetshäst, stridsbåt 90.

Stridsvärdet stärktes emellanåt med banan.

Utbildning i olika vapensystem ingick i övningen.

Få saker bygger gemenskap som häng vid trossdetaljen.

DÄRFÖR SAMARBETAR FÖRSVARSMAKTEN MED ANDRA LÄNDER

DE ÅTERKOMMANDE övningarna tillsammans med andra nationers försvarsmakter, och andra former av internationella försvarssamarbeten, är en grundsten i utvecklingen mot ökad stabilitet.

Sverige tar ett aktivt ansvar för säkerheten i vårt närområde och bygger säkerhet solidariskt, tillsammans med andra. Den nationella förmågan stärks samtidigt som samarbeten med andra nationer och organisationer fördjupas.

– Vi fortsätter vår förmågeuppbyggnad parallellt med övningar och samarbeten. Denna kombination vill jag påstå är avgörande för att skapa stabilitet och verka krigsavhållande, säger överbefälhavare Micael Bydén.

Osäkerheten kring utvecklingen i närområdet kräver en kontinuerlig uppföljning och förmåga till anpassning. För att stärka såväl svensk som europeisk säkerhet har Sverige valt att ingå multi- och bilaterala samarbeten.

Genom att öka förmågan att agera gemensamt stärks förmågorna genom träning och övningar – detta bidrar även till att sända tydliga politiska signaler. Övningarna utvecklar också vårt samarbete i pågående multinationella operationer. ◀

Tyska 27:e luftburna brigaden luftlandsätter trupp för att evakuera civila under övningen Northern Coasts 2013. Den årligt återkommande övningen är i huvudsak en marinövning och genomförs i Östersjön. I år deltog 2 000 soldater och sjömän från 15 nationer.

TORBJÖRN ANDERSSON/TT

UBÅTEN SOM LY

EN VACKER SENSOMMAREFTERMIDDAG 1981 SEGLAR ROLF LINDÉN IN I GÅSEFJÄRDEN PÅ VÄG HEM FRÅN EN HELGTILLSJÖSS. DEN UNGE OFFICEREN VÄLJER EN HEMLIG MILITÄRLED GENOM ETT SKYDDSSOMRÅDE OCH HAMNAR FARLIGT NÄRA ETT GRUND. HAN NOTERAR ETT NEDRASAT SJÖMÄRKE OCH RAPPORTERAR DETTA TILL MARINBASEN. NÅGRA VECKOR SENARE HAMNAR EN SOVJETISK UBÅTSKAPTEN I SAMMA SITUATION MED ETT BETYDLIGT STÖRRE FARTYG.

FTE FÖRSVARET

Text Linus Ehn/Leds Komm

Hösten 1981 är läget spant kring Östersjön. I Polen strejkar fackförbundet Solidaritet i protest mot diktaturen som styr landet. Sovjetunionen genomför samtidigt sin största övning någonsin – Zapad 81. Över 100 000 man deltar och enorma militära resurser visas upp. Men när Rolf Lindén, chef för operativa avdelningen vid Blekinge Kustartilleriförsvär, seglar hemåt med sin privata segelbåt, en Ohlsson 29:a, är tankar om läget på andra sidan Östersjön långt borta. Det är en tid långt före gps-navigation och hans fokus ligger nu på sjökort och sjömärken.

– Jag går i militärledens enslinje [som är markerad med sjömärken] på det ena skäret, men tittade mest bakåt för att hitta det aktere ensmärket på det andra skäret, men såg det

inte. När jag tittar framåt igen inser jag att jag är farligt nära Torumskär. Det aktere ensmärke syns inte, det måste ha rasat ner. Så kommande måndag ringde jag Örlogsbasen och rapporterade. Det är nog infört i deras loggbok, säger Rolf Lindén.

Marinen har vid den här tiden egna, hemliga leder för att kunna föra sina fartyg genom den svenska skärgården. Förmågan att kunna navigera efter dessa är helt avgörande för att inte gå på grund. På den här platsen är det rösen med vitmålade stenar och trätavlor som markerar enslinjen.

GRUNDSTÖTNINGEN

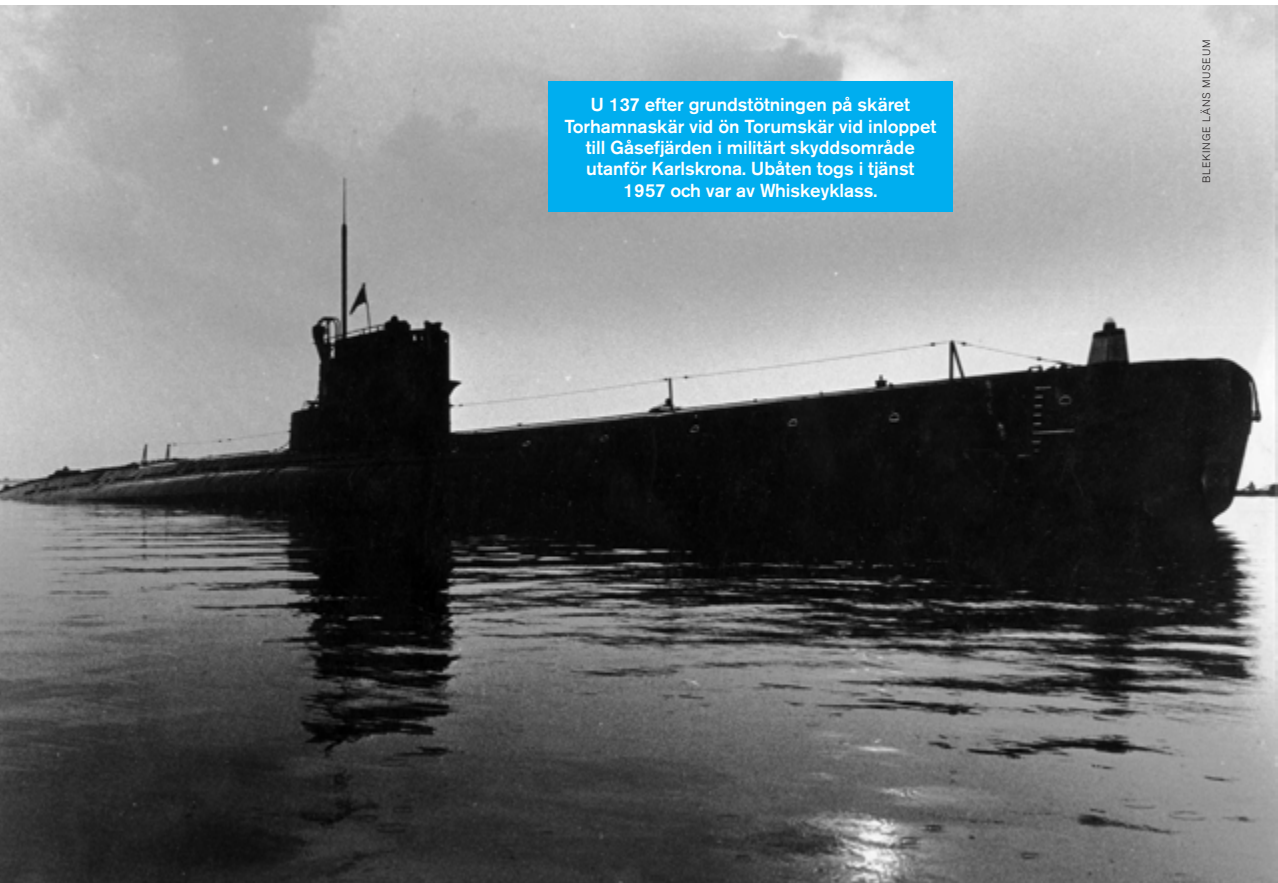
NÅGRA VECKOR SENARE kommer en annan skeppare på samma kurs som Rolf Lindén

gjort på väg hem från Utklippan den där sensommardagen. Vid tidpunkten var det saknade ensmärket inte återställt och möjligen var detta orsaken till den kommande händelseutvecklingen.

Kanske var det så att kapten Anatolij Michailovitj Gusjtjin från den sovjetiska östersjömarinen inte upptäckte att ett märke i enslinjen saknades, förän det var för sent. Hans ubåt S 363 – mer känd som U 137 – går i vart fall kraftigt på grund 19.57 den 27 oktober.

De skeenden som föregick det att den sovjetiska ubåten U 137 körde upp på Torumskär är nog dokumenterade. Rolf Lindén var vid den här tidpunkten chef för operativa avdelningen vid Blekinge Kustartilleriförsvär/FO 15 och deltog senare i två ubåtskom-

U 137 efter grundstötningen på skäret Torhamnaskär vid ön Torumskär vid inloppet till Gåsefjärden i militärt skyddsområde utanför Karlskrona. Ubåten togs i tjänst 1957 och var av Whiskeyklass.

missioner som sakkunnig från Kustartilleriet.

– När de kom i den här farleden var det nedrasade ensmärket inte åtgärdat. Uppenbarligen var de riktigt duktiga på vad de gjorde, men girade fel och hamnade på grund, säger Rolf Lindén.

Tack vare kartläggning av den sovjetiska radiotrafiken och andra källor har det gått att fastställa exakt hur U 137 navigerade på väg in i Gåsefjärden timmarna före grundstötningen. Det har dessutom klarlagts vad den gjorde från det att den lämnade sin bas.

U 137 hade deltagit i övningen Zapad 81 och återvänt till sin hemmabas i Baltikum. Det hade gått ut order om att gå ut till havs med kurs mot Polen för att där ta ombord kärnvapen samt en kommandör. Därefter provianterade man i Östtyskland och inledde patrullering i ett område öster om Bornholm. Området benämns ”Byxan” och är den plats där sovjetiska fartyg patrullerade Östersjöns inlopp för att kontrollera in- och utgående sjötrafik.

Den 24 oktober fick U 137 två signalmeddelanden. Innebörden var att fartygschefen skulle

ta fram ett särskilt paket med hemliga order ur sitt säkerhetsskåp. Därefter påbörjades U 137:s del i en större operation mot Sverige. Minst två, troligen tre stora ubåtar och minst en miniubåt ingår i företaget.

Vid tiden bedrev den svenska marinen provskjutning av en ny ubåtsjakttorped, torped 42, utanför Karlskrona skärgård. Ubåten Neptun och helikoptrar deltog i proven. De sker tisdagen 27 oktober och kvällen är stilla. Några ovidkommande fartyg syns inte till. Än.

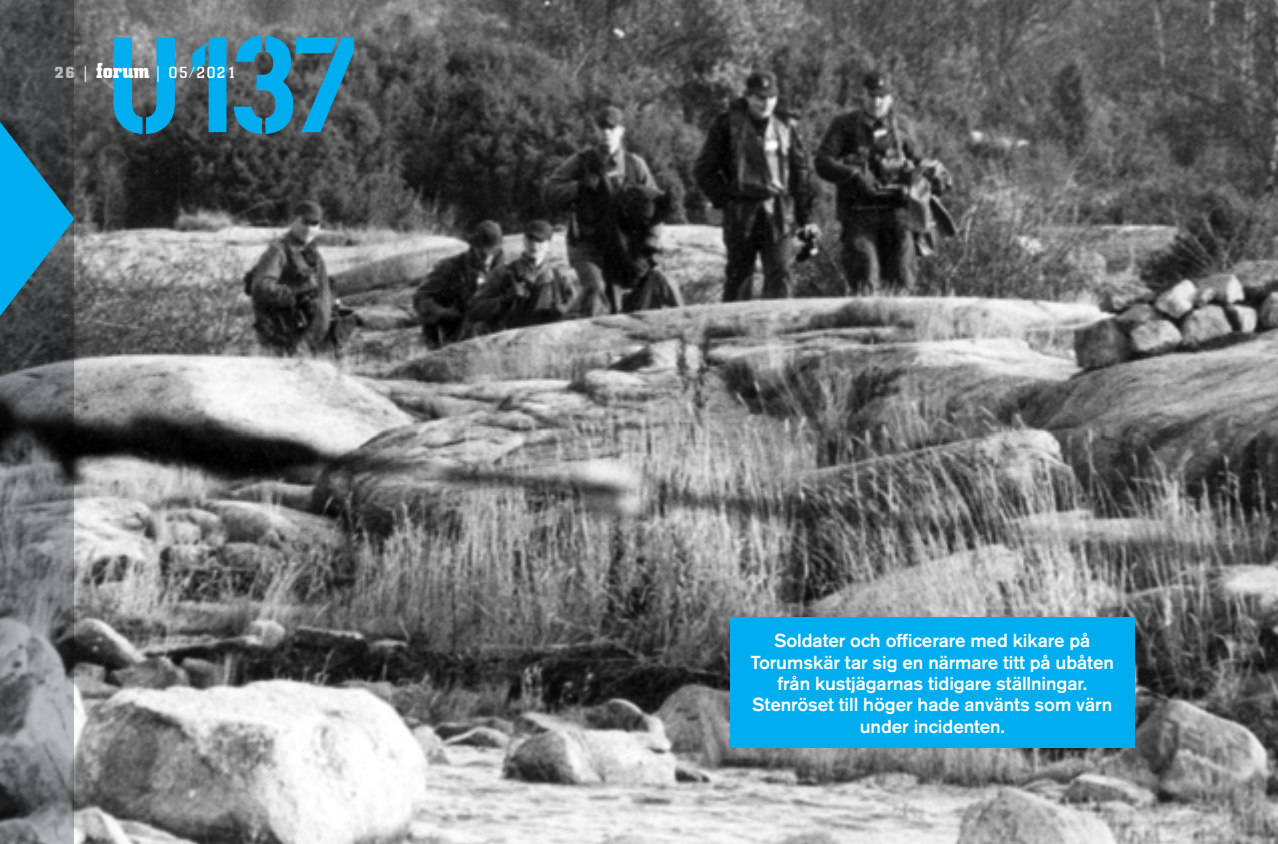
DOLD FÖR RADAR

UNDER KVÄLLEN fastställer U 137 sitt läge genom ett antal manövrar runt Utklippan, Östersjöns då ljusstarkaste fyr. Fartyget uppträder försiktig med anledning av den svenska försöksverksamheten. När

”När de kom in i farleden var ensmärket inte åtgärdat. Uppenbarligen var de riktigt duktiga på vad de gjorde, men girade fel.”

Vasilij Besedin, politisk officer, med händerna i vädret i tornet på U 137. Enligt egen utsägo var en av hans uppgifter att hålla vakt så att ingen ur besättningen flydde och hoppade av till Sverige.

Soldater och officerare med kikare på Torumskär tar sig en närmare titt på ubåten från kustjägarnas tidigare ställningar. Stenröset till höger hade använts som värn under incidenten.

kusten är klar går hon upp till ytan och intar halvläge, tänder lanternorna och går för diesel-drift med en motor.

– Det är väl genomtänkt. Det gör att hon lätt kan förväxlas med en fiskebåt i mörkret, säger Rolf Lindén.

Det finns också ett fiskeläge i närheten och fiskebåtar rör sig vanligen i området vid den här tiden. Radarövervakningen ser inte inne i skärgården. När ubåten lagt sig på kurs för att gå in mot Gåsefjärden går hon i den militära farleden.

Det hela fortsätter enligt plan fram till 19.57 när U 137 körde rakt upp på Torumsskär.

– Deras första åtgärd är att försöka backa loss för eldrift med en och sedan båda propellrarna. Vid 20.35 startar de dieslarna för att ladda batterierna för första gången, säger Rolf Lindén.

Vid 21.00 har ubåten fastställt sitt läge och rapporterar sin position. De rapporterar

en position cirka 3,5 kilometer bort, ett fel som sannolikt beror på att man gör det utifrån ett radiobaserat navigationssystem, det så kallade Deccasystemet, som kan visa fel inne i skärgården.

En sovjetisk miniubåt som också finns i området får order att gå söderut och plockas upp av ett specialfartyg kallat Muna. Ekipaget försvinner sedan mot Finska viken.

Runt 22.00 siktar fiskaren Bertil Sturkman ubåten som står på grund i Gåsefjärden. Morgonen därpå, onsdagen 28 oktober 09.54, ringer fiskarkollegan Ingvar Svensson på Sturkö till Marinbasen i Karlskrona och berättar vad som observerats. Drygt en timme senare, klockan 11.12, bekräftar kommandörkapten Karl Andersson på vedettbåten Smyge att en sovjetisk ubåt av typ Whiskey står på grund i militärt skyddsområde nära en fast sjöminering.

Runt 11.30 når informationen Överbefälhavaren och Forsvarsområdesstaben.

LARMET GÅR

EN KUPPFÖRSVARÖVNING med enheter från Kustartilleriregementet KA 2 i Karlskrona pågick i Malmö vid tiden. Den avbröts omedelbart och på eftermiddagen återvände flera officerare till staben i Karlskrona.

– Underrättelseofficeren möter mig i dörren och säger utan att hälsa: ”Det står en sovjetisk ubåt på grund i Gåsefjärden”. Lagg av, jag har inte tid med sånt trams. Jag ska hämta ungar hos dagmamman, fick jag ur mig. Men bakom underrättelseofficeren syntes flera allvarliga ansikten. Då insåg jag att det verkligen var sant, berättar Rolf Lindén.

Nya alarmerande uppgifter kommer snart. Försvarets Radioanstalt, FRA, kommer med uppgifter om att en sovjetisk

Ubåten lämnar svenskt inre territorialvatten 6 november 1981. Det sovjetiska fartygsnumret var S-363 av klass Projekt 613 med NATO-rapporteringsnamn Whiskey. Det byggdes totalt 236 exemplar av klassen.

¶¶ Trots de neddragningar som gjorts åren före så var vi fortfarande fullt kapabla vid den här tiden.¶¶

undsättningsstyrka är på väg mot Gåsefjärden. Vid 19-tiden 28 oktober 1981 närmar sig denna Sveriges territorialgräns.

På några av de sovjetiska fartyg som var på väg fanns en styrka ur Östersjömarinens specialförband. Enligt uppgifter som framkommit i efterhand hade de order om att tränga in och borda ett svenskt fartyg, dra loss ubåten och bege sig mot internationellt vatten.

– Trots de neddragningar som gjorts åren före så var vi fortfarande fullt kapabla vid den här tiden. Men för att nå full styrka hade en mobiliseringsorder krävts och det är något få regeringar vill ge i ett sånt läge, säger Rolf Lindén.

Kustartilleriet började nu improvisera. En helt ny, rörlig KA-pjäs fanns vid tillfället på Torhamns skjutfält för att skjuta in med barlastad ammunition. Artilleriledning med en då världsunik teknik testades samtidigt på ett skjutfält i närheten, kallad arte 719.

Systemet med ostörbar och avståndsmätande laser, avancerat tv-system och precisionsradar med topphemlig störskyddsfunktion omgrupperades och skarp ammunition fördes fram. Efter omfattande improvisation lyckas kustartilleriet också bemanna ett av de fasta batterierna med anställd personal som flygs in från olika delar av Sverige.

Det var en ständig kamp

mot klockan. En annan arte 719 kom på plats till det fasta batteriet på Tjurkö. Enligt beräkningarna återstod nu 15 minuter innan den sovjetiska flottstyrkan skulle korsa territorialgränsen.

– De beordrades slå på eldledningen trots att den inte var inmätt eller inkopplad. Men det är klart, den sovjetiska amiralen ombord på det största fartyget kunde inte veta det, säger Rolf Lindén.

Sovjeterna var 1 000 meter från gränsen och skulle nå den inom tre minuter. Stämningen i operationsrummet var iskall. Avståndet sjönk till 700 meter och tiden till två minuter. Nu fanns ingen återvändo.

LYCKAD BLUFF

ARTILLERILEDNINGSRADARNAS särskilda hoppfrekvens fick bara användas i krig, för att slå på den krävdes skriftlig order. Lindén skriver ner två rader på papper, ordern undertecknas

U 137 på väg att förenas med den större sovjetiska flottstyrka som samlats utanför den svenska territorialvattengränsen. I bakgrunden syns siluetten av ett större sovjetiskt fartyg.

och vidimeras av sambandsofficeren och sekreteraren.

Med 400 meter kvar till svenskt territorium signalerar den sovjetiske amiralen Kalinin hemmabasen från sin jagare: "Svenskarna är beredda att öppna eld", och begär instruktioner. Svaret från Sovjet kommer: "Gör ingenting".

– 30 sekunder efter att vi slagit på hoppfrekvens kunde vi se att farten gick ner på de sovjetiska fartygen.

Bluffen gick hem.

AVBLÅST FRITAGNING

KLOCKAN 21.00 STANNAR den sovjetiska flottstyrkan vid territorialvattengränsen.

Fritagningen blir avblåst av den sovjetiska ledningen 02.30 den 29 oktober. Enligt den ursprungliga sovjetiska planen skulle fritagningen inledas 03.00. Sovjetunionen var en halvtimme från att inleda stridshandlingar mot Sverige. Då var det tunga batteriet på Tjurkö inkopplat och kunde öppna eld.

– Det svenska försvaret hade då ingripit med all kraft för att stoppa dem. Alla vapengrenar hade ingripit med full vapenmakt.

Men överraskningarna var inte slut.

På förmiddagen senare samma dag får en ubåtsjaktshelikopter kontakt med ännu en stor ubåt i området nära Utklippan, också inne på svenskt vatten. Men den tvingas gå hemåt för att tanka.

– Långt efteråt talade jag med fiskare som bekräftat det här. Det var en likadan ubåt som den som stod på grundet sa denne. Fiskarna ute på öarna var dock ovilliga att prata med myndigheter över huvud taget eftersom de var rädda för att

FOA, anlände till Karlskrona. Senare under natten visade deras undersökningar ett tydligt och bistert resultat. En eller flera kärnladdningar fanns i de övre torpedtuberna på U 137.

– Det är ju något oerhört att gå in på svenskt inre vatten med kärnvapen ombord. Exakt vad det var för vapen som gav utslag kan vi inte veta med säkerhet. Samma stridsspets kan användas i både torpeder och minor. Vi fick senare uppgifter om att en grupp oznatz, särskilt

”Det går inte en dag utan att jag tänker på de här dagarna. Vad som kunnat gå gale och hur det hade påverkat oss.”

råka ut för repressalier senare då ofta fiskade nära den sovjetiska kusten, säger Rolf Lindén.

Vid middagstid torsdagen 29 oktober upptäcktes en sovjetisk högsjögserare innanför Utklippan, på svenskt vatten, på väg mot Gåsefjärden. Ubåten Neptun lade sig i vägen och senare lades isbrytaren Thule som spärr i inloppet till fjärden.

UPPTÄCKER KÄRNVAPEN

DET VAR FORTFARANDE torsdag när två experter från Försvarets forskningsanstalt,

tekniskt utbildade spetsnaz, fanns ombord på ubåten. Man kan lägga uppgifterna bredvid varandra och dra slutsatser, säger Rolf Lindén.

Fredagen den 30 oktober började ett diplomatiskt spel på högsta nivå. Det skulle också leda fram till upplösningen av dramat. Bevakningen av ubåten gick över till rutin och nu hade Försvarsmakten samlat ytterligare resurser som gjorde att Sovjet avskrev alla planer på en fritagning med våld.

Händelseutvecklingen vid

U 137 lämnar svenskt vatten
eskorterad av fartyg från marinen
6 november 1981.

BLEKINGE LÄNS MUSEUM

Gåsefjärden lugnade ner sig men förstärkningar anlände på båda sidor.

Under helgen genomförde FOA:s tekniker flera undersökningar och på måndagen kunde de slå fast att kärnvapen fanns ombord. På tisdagen informerades regeringen.

Dåvarande statsministern Thorbjörn Fälldin gav allmänheten beskedet om kärnvapen ombord på U 137 vid en presskonferens torsdagen 5 november. Dagen efter åter-

vände ubåten österut för egen maskin.

Det har gått 40 år sedan Rolf Lindén var chef för operativa sektionen vid Blekinge kustartilleriförsvär.

– Det går inte en dag utan att jag tänker på de här dagarna och vad som kunde ha hänt. Vad som kunde ha gått galet och hur det hade påverkat oss. Stora områden hade kunnat bli helt oobeoeliga. Jag tycker att Sverige, och vi, löste situationen på ett helt utomordentligt

bra sätt, men så länge jag lever och kan ska jag bemöta alla förekommande uppgifter om felnavigering och fylla ombord på den sovjetiska ubåten, säger Rolf Lindén.

NIVÅN HÖJDES

U 137 BLEV EN väckarklocka för Marinen och hela samhället. När Rolf Lindén återvände till jobbet veckan efter incidenten väntade nya arbetsuppgifter.

Resten av hans yrkesliv i Försvarsmakten kom helt att präglas av arbetet med att förbättra ubåtsskyddet och öka förmågan att bekämpa ubåtar på ett eller annat sätt.

– Det blev en helt annan kultur. För min del finns ett yrkesliv före U 137 och ett efter. Nivån höjdes dramatiskt, säger Rolf Lindén.

– Vi blev proffsigare och var mycket bättre utrustade. Runt 1995 hade vi alla system klara, vilket säger något om hur lång tid det tar att bygga upp en enda förmåga. ◀

10 DAGAR SOM SKAKADE SVERIGE

1981. Lördag 24 oktober:

U 137 inleder sin operation mot Sverige.

Tisdag 27 oktober:

U 137 går på grund vid Torumskär i Gåsefjärden klockan 19.37. Fiskaren Bertil Sturkman från Sturkö upptäcker ubåten runt 22.00.

Onsdag 28 oktober:

Fiskaren Ingvar Svensson ringer Marinbasen i Karlskrona och meddelar Bertil Sturkmans observation klockan 9.54. Vedettbåten Smyges befälhavare Karl Andersson konstaterar att en sovjetisk ubåt typ Whiskey

står på grund klockan 11.12. ÖB Lennart Ljung informeras runt 11.30. Den sovjetiska undsättningsstyrkan gör halt vid Sveriges territorialvatten-gräns klockan 21.00 och ankrar.

Torsdag 29 oktober:

Sovjet blåser av planerna på en fritagning klockan 02.30. Ytterligare en främmande ubåt observeras vid Utklippan klockan 10.45. Svenska ubåten Neptun hindrar en sovjetisk bogserbåt att gå in i Gåsefjärden runt middagstid. Den Sovjetiska flottstyrkan

förstärks. Experter från FOA anländer till Karlskrona.

Fredag 30 oktober: Förhandlingar inleds mellan Sverige och Sovjet.

Lördag 31 oktober: Sovjets regering ger en offentlig ursäkt till Sveriges regering.

Måndag 2 november:

Tekniker från FOA kan bekräfta att U137 bär kärnvapen. U137:s kapten Gusjtjin förhörs 13.30 av Försvarsmakten och Säpo. Under tiden dras U137 av grundet av två svenska bogserbåtar och förs till en förtöj-

ningsplats i lä då vädret är hårt.

Tisdag 3 november: Vid ett regeringssammanträde bekräftas att U137 bär kärnvapen.

Torsdag 5 november:

Statsminister Thorbjörn Fälldin håller en presskonferens vid 16.30-tiden där det meddelas att ubåten är utrustad med kärnvapen.

Fredag 6 november: På morgonen lossas U137:s förtöjningar och ubåten går mot Sovjet för egen maskin.

ORDERN: "BEREDD BORDA UBÅT"

Text **Linus Ehn/Leds Komm**

PÅ FÖRMIDDAGEN ONSDAG 28 OKTOBER 1981 FICK 16 KUSTJÄGARE ORDER ATT BEGE SIG TILL KARLSKRONA. DEN SOVJETISKA UBÅTEN U 137 STOD PÅ GRUND OCH VÄRLDEN HÖLL ANDAN.

– JAG BEKYMRADE MIG mest över att jag skulle frysa eftersom jag glömt långkal-songerna, säger Leif "Ecka" Eriksson, som var ung kapten vid kustjägarna 1981.

Det började som en dag lik många andra på KA 1 i Vaxholm med bas på Rindö. Först skjutövning på Södra fältet med värnpliktiga befälslever

som ryckt in några månader tidigare. Sedan förberedelser för att ta emot resten av värnpliktskullen kommande vecka och slutligen hem till familjen.

Men på förmiddagen den 28 oktober kom kompanichefen, major Hans-Jochen Seifert, springande med en order som skulle vända upp och ner på tillvaron för en grupp på 16 yrkesofficerare vid Kustjägar-skolan.

OMÖJLIG UPPGIFT

ORDERN: Omgruppera till Karlskrona. Beredd borda ubåt.

Leif Eriksson och hans officerskollegor begav sig

hastigt till förrådet på Rindö och hämtade vapen och skarp ammunition.

Därefter tog de sig till Bromma flygplats där de gick ombord på en TP 84 Hercules. De anlände till KA 2 i Karlskrona senare på onsdagen.

– Vi visste bara att en ubåt gått på grund efter att ha sett det på SVT:s Aktuellt. Hur fan, rent ut sagt, ska vi göra för att borda en ubåt, frågade vi oss.

– Jag blev chef för vad som skulle kallas Bordningsstyrka 1, säger Leif "Ecka" Eriksson, som då var nyutnämnd kapten.

De gjorde sig redo för strid, målade sig med maskeringsfärg

Kustjägarofficerare och värnpliktiga övade så kallad våldsamt landstigning, under en mediaträff.

och kontrollerade utrustningen. Därefter ryckte de fram taktiskt mot Torumskär, som dittills bevakats av den lokala beredskapsstyrkan. Kustjägarna ställde upp kulsprutan och ryckte fram till sina stridsställningar drygt 20 meter från ubåten.

– Stor aktivitet utbröt i ubåtens torn när de såg oss. De misstänkte nog att någon typ av aktion mot dem var förestående, säger Leif Eriksson.

– Därefter evakuerade vi beredskapsstyrkan, en grupp soldater i värmejackor, med gevär 96 Mauser, som satt på skäret och såg ledsna ut. Vi delade upp oss i två grupper och började bevaka ubåten i tolvtimmarsskift.

SAKNADE YRKESFOLK

DEN ENA BEVAKADE UBÅTEN, den andra övade bordning av ubåt med stegar. Men de insåg snart sina begränsningar.

– Vi kommer inte att klara det. Det här kommer att gå åt helvete. Vi rapporterade till

högre chef att vi inte skulle klara det utan stora förluster och efter det hörde vi aldrig något mer om bordning, vilket var ganska skönt.

Vid den här tiden hade Försvarsmakten inga specialförband som kunde lösa den typen av komplexa uppgifter. Det här var också en tid långt före de anställda soldaternas tid. Eftersom det bara fanns värnpliktiga soldater och gruppbefäl

delen kunde då återhämta sig i en förläggningsbarack några öar bort.

– Jag höll konstant koll på säkringen på mitt och de andras vapen. Ett misstag hade fått katastrofala följder, så spänt som läget var. En kollega skämtade om att han aldrig varit så nära att starta ett världskrig. Ingen skrattade.

Ute på klippan kom det besked över radion som patrullen

”Jag höll konstant koll på säkringen på mitt och andras vapen. Ett misstag hade fått katastrofala följder.”

saknades förband som kunde sättas in snabbt under vissa delar av året. Hösten 1981 var en sådan tid.

– Vi fick dit en kull värnpliktiga fallskärmsjägare, men de fick bara bevaka tillfartsvägar. Ledningen ville bara ha yrkesanställt folk nära ubåten.

Kustjägarna byggde en förläggning och inrättade observationsplatser på klipphålarna. En grupp om åtta man bevakade ubåten på drygt 20 meters avstånd. Den andra

hoppats slippa få: sovjetiska helikoptrar närmar sig snabbt.

– Vi gjorde oss redo. Min AK 4 med kikarsikte var skjutklar och jag hade öppnat eld om så krävts. Men det var skönt att radaroperatören återkom på radion och sa att de sett fel. Inga helikoptrar var på väg.

1981 hade inte ens jägarförbanden bildförstärkare eller andra användbara mörkermedel. Stora strålkastare fördes därför ut till skäret för att belysa ubåten under dygnets mörka timmar.

HÖGT SPEL

DET BESLUTADES TIDIGT att kustartilleriets fasta batteri Tjurkö i Karlskrona skulle bemannas.

– Man ringde till KA 3 i Fårösund där en kurskamrat från officershögskolan var artillerist. En polisbil hämtade honom på natten och han flögs in. Tillsammans med ytterligare några bemannades en pjäs och en mätstation. Man korrekionssköt kustartilleriet för första gången sedan andra världskriget.

I en annan del av insatsen pågick ett högt spel. En sovje-

Uniform M 59, AK 4 och Grön basker med treudd. Leif Eriksson till höger i bild på Torumskär 1981.

tisk undsättningsexpedition på väg mot ubåten stoppades genom en vågad aktion där en artilleriledningsradar försattes i skarpt läge och låstes på flaggskeppet, vilket fick den sovjetiske befälhavaren att tänka om.

Spänningen sjönk för en tid. Men det skulle ändras.

På det skär där kustjägarna låg anlände snart en hemlighetsfull grupp från Försvarets radioanstalt, FRA. I ett tält bredvid kustjägarnas förläggning installerades avancerad utrustning.

– Jag minns väl hur en mycket bestämd kommandörkapten stoppade oss från att gå in och titta på prylarna. Men senare förstod vi att den bland annat hade använts till att avlyssna och störa ut ubåtens kommunikation med andra sovjetiska förband.

KÄRNVAPEN OMBORD

TEKNIKER FRÅN Försvarets forskningsanstalt, FOA, hade på eget initiativ tagit sig till Karlskrona med utrustning för att mäta radioaktivitet. Resultaten från mätningarna nådde inte ner till styrkan på plats i Karlskrona skärgård.

I stället fick de informationen inne på marinbasen, genom SVT:s ”Rapport” den 5 november, då statsminister Torbjörn Fälldin lämnade det bistra beskedet:

”Enligt de undersökningar vi har företagit oss är den sovjetiska ubåten, med stor sannolikhet, bestyckad med kärnvapenladdningar.”

– Det var ett dramatiskt besked, men vi var inte förvånade. Märkligt nog var det inte något vi oroade oss för där och då.

Bevakningen av ubåten blev rutinmässig efter de första händelserika dagarna. Regeringen

fattade beslut om att U 137 skulle bärgas och återbördas till Sovjetunionen. Ubåten drogs av grundet och fördes till en ankringsplats i väntan på att få återvända österut.

Efter tio dagar var insatsen över. Vapen och utrustning låstes in och det blev dags att åka hem.

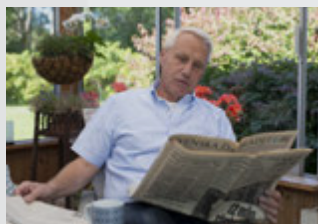
– Jag åt en god middag med min fru och somnade tidigt. Jag

rinen att vi skulle sätta upp en bordningsstyrka och jag blev chef för den. Styrkan kom att kallas Fotbollslaget och vi fick ganska fria händer att beställa de vapen vi ville ha: hagelgevär, chockhandgranater och revolvrar.

Utrustningen förvarades i containrar som snabbt kunde flyttas till rätt del av landet.

– Vi övade också mot en

”Vi hade en speciell laddning med riktad sprängverkan som vi skulle använda för att fienden inte skulle kunna gå ner.”

Leif "Ecka" Eriksson var nyutnämnd kapten vid Kustjägarskolan vid KA 1 i Vaxholm när U 137 gick på grund i Karlskrona skärgård. I dag är han pensionär och minns händelserna. Han har sparat tidningarna från 1981, där det rapporterades flitigt från Karlskrona.

vaknade till mitt i natten och satte mig upp. Min hustru undrade vad jag höll på med, då frågade jag var mitt vapen var. Hon kramade mig och sa åt mig att krypa ner i sängen igen.

Händelserna i Karlskrona i oktober 1981 blev en väckarklocka som kom att innebära förändringar inom Försvarmakten.

– Det här var första gången jag insåg att vi måste vara stridsberedda redan nu. Efter det här snäppte vi upp hela organisationen.

Leif Eriksson kom senare att arbeta med att bygga upp en ny och hemlig enhet.

– Efter U 137 beslutade Ma-

ubåt och kom fram till hur vi skulle göra en ankorning. Då bestämde vi oss för att aldrig gå ner i ubåten. Det vi ska göra om den vägrar lyda våra order är att borda och bogsera den därifrån.

– Vi hade en speciell laddning med riktad sprängverkan som vi skulle använda, för att fienden inte skulle kunna gå ner under ytan. Men om den verkligen hade fungerat på det hårda skalet vet jag faktiskt inte.

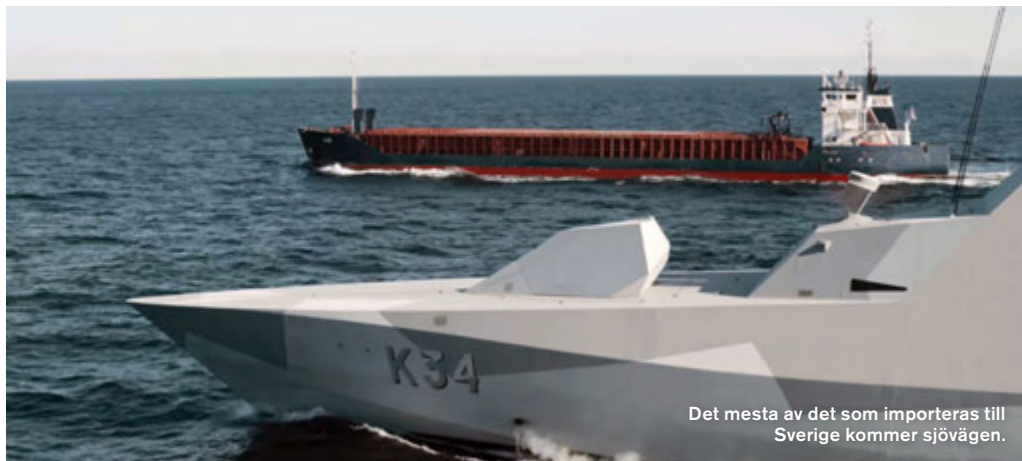
B-LAG TROTS ALLT

STYRKAN VAR på plats under den så kallade Karlskrona-incidenten 1984. De var beredda och hade en rysk tolk med sig.

– Mot slutet av 1980-talet lades styrkan ner. Vi hade haft en relativt stor chans att lyckas med ett skarpt uppdrag. Men innerst inne tänkte vi nog att det här är lite för komplext.

– Jag har själv fått tjänstgöra med Royal marines och var på studiebesök i Storbritannien hos det marina specialförbandet Special boat service. Då insåg jag att vi visserligen var bättre än 1981, men vi hade fortfarande varit ett b-lag i sammanhanget. ◀

SJÖFARTSSKYDDET GARANTERAR SVERIGES FÖRSÖRJNING

Det mesta av det som importeras till Sverige kommer sjövägen.

Övervakning av svenska farvatten pågår dygnet runt, året runt. Och i varje större marinövning ingår sjöfartsskydd som en naturlig del.

HAVET HAR I tusentals år varit en försörjnings- och kommunikationsled av stor betydelse och vårt beroende av ett ständigt flöde av säkra fartygstransporter har tydligt visat sig vid flera tillfällen.

I våras blockerade det stora containerfartyget Ever Given Suezkanalen under sex dagar. Stoppet orsakade prishöjningar och förseningar som fortfarande, sex månader senare, påverkar handeln. För 15 år sedan orsakade pirathotet utanför Somalia så stora problem för sjöfarten att en militär EU-operation startades. Sverige har deltagit vid flera tillfällen med fartyg, flygplan och soldater.

I världen ökar pressen på att ställa om från fordonstransporter på väg till grönare alternativ som järnväg och kust-

nära sjötransporter. Sverige är också ett av de länder som är mest export- och importberoende och nästan 90 procent av vår import och export transporteras på fartyg. Via västkusthamnarna tas en stor del av dessa varor in, inte bara till Sverige utan till hela regionen.

Sverige är inte självförsörjande inom särskilt många områden. Livsmedel, läkemedel och elektronik är bara några av de nödvändigheter som hela tiden passerar svenska hamnar. Enligt Göteborgs hamns egna siffror tog man in hela 411 000 containrar med varor under första halvåret 2021.

Sjöfartsskydd ingår som en del i varje större marin övning, och blir aktuellt redan under senare delen av oktober då den nationella övningen Swenex genomförs.

LÄR KÄNNA BOTTEN

KOMMENDÖRKAPTEN Patrik Mattsson är chef för 33:e minröjningsdivisionen:

– Under Swenex leder jag ett tiotal svenska och finska fartyg

i en sjöfartsskyddsoperation där vi tränar på att se till så att viktig last på fartyg säkert kan nå hamn.

Ett av de svåraste hoten att försvara sig mot är minor. Dessa kan läggas ut dolt, från ubåtar eller handelsfartyg, och orsakar snabbt stopp i hamnar eller trånga farleder.

Patrik Mattsson förklarar att jobbet med sjöfartsskydd börjar redan i dag:

– Vi förbereder oss genom att lära känna undervattensmiljön i de viktigaste kustavsnitten och hamnarna. Om vi vet hur det ser ut på botten i fredstid kan vi enklare upptäcka om något lagts dit och då använda minröjningsfartyg eller dykare för att ta bort hotet. Även den ständiga sjöövervakningen runt Sveriges kust ger oss en normalbild som gör det möjligt att upptäcka om omvärldsläget förändras, och då vidta rätt åtgärder. <

Text **Jimmie Adamsson/3:e**

Sjöstridsflottiljen Foto **Alexander Gustavsson/Stridsfotoavd.**

AFGHANISTAN

MATHIAS TROMMER/FÖRSVARSMAKTEN

RÄDDNINGEN

När det står klart att även Afghanistans huvudstad intagits av talibanerna blir det bråttom. Såväl Ambassaden i Kabul som Migrationsverket ber omgående Försvarmakten om hjälp med att få ut människor ur landet. Den evakueringsoperation som sedan genomförs når stor framgång. Så här gick den till.

Text **Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm**

PILOTEN DROG ÅT SIG styrspaken och den tunga flygmaskinen lämnade startbanan på F 7 i Såtenäs under sig. Han lade flygplanet i en vid vänstersväng och styrde strax sydostvart, mot Polen.

Ännu hade han inte fått klartecken att flyga in i deras luftrum. Utan ett sådant tillstånd skulle flygningen innebära en kränkning av deras territorium och rimligen skulle de då få sällskap av polskt stridsflyg.

Men det skulle dröja ytterligare drygt en timme innan de nådde gränsen och vid det laget skulle alla nödvändiga tillstånd vara ordnade. Så hade man sagt, i alla fall. Även om han innerst inne funderade på hur de skulle bära sig åt för att åstadkomma detta, med tanke på att det utöver besättningen också fanns nio fullt utrustade specialförbandsoperatörer ombord.

Skälet till den något hastiga avfärden var de tilltagande oroligheterna i Afghanistan. Talibanerna hade på överraskande kort tid tagit kontroll över stora delar av landet och igår, söndagen den 15 augusti, hade Kabul fallit. Bara någon timme efter att nyheten kablats ut bad Utrikesdepartementet och Migrationsverket Försvarmakten om hjälp med att evakuera ambassadpersonal och personer med kopplingar till Sverige, en del svenska medborgare.

– Vi var naturligtvis inte helt oförberedda på förfrågan när den kom, berättar insats-

AFGHANISTAN

chef Michael Claesson. Försvarsmakten hade fortsatt följa utvecklingen i Afghanistan också efter att de sista svenska soldaterna i den internationella, nu avslutade insatsen landat i Sverige den 25 maj.

Möjligen hade man förvånats över hur snabbt talibanerna lyckats ta över landet och hur svagt motstånd de afghanska regeringsstyrkorna bjudit.

BRISTANDE UNDERRÄTTELSE

TORBJÖRN GILLSPARR, planeringsofficer på insatsstaben, tjänstgjorde som vakthavande chef för ledningscentralen under söndagen och tillsammans med vakthavande operationsledare Mikael Svensson beslutades att snabbt samla ett planeringslag för ett första möte. Här deltog representanter för alla de resurser som man bedömde skulle komma att krävas för att genomföra operationen. Även Migrationsverket och Utrikesdepartementet skulle komma att delta, något som Torbjörn Gillsparr lyfter som inget mindre än avgörande (åtminstone delvis) för det lyckade genomförandet.

Han berättar också att man mycket snabbt insåg två saker. Dels att man skulle behöva agera skyndsamt, dels att det var svårt att skapa en uppfattning om läget i Afghanistan och flygplatsen i Kabul.

– Vi hade ju ingen egen personal där som skulle kunna ge oss underrättelser. Det var sådana fundamentala frågor som vad gör USA, vad tillåter de att släppa in, hur fungerar diplomatin och kan vi ens få landnings-tillstånd i Afghanistan?

Det över 30 personer starka planeringslaget, eller JAT:en som begreppet lyder (Joint action team), hade alltså inte särskilt mycket att gå på. Åtminstone inte det första dygnet. Utan ögon och öron på plats, skulle utsikterna för en lyckad operation vara tämligen dystra, konstaterar den officer som representerade underrättelsefunktionen i planeringslaget. Han har god övergripande kännedom om säkerhetsmiljön i Afghanistan, efter att själv ha deltagit i fyra insatser i landet. Men framför allt, framhåller han, har Sverige ett gott samarbete med nationer som USA, Storbritannien och Tyskland genom insatschefens samverkansofficerare på de olika nationernas staber.

– De var helt avgörande för att vi kunde skaffa oss en bra lägesbild redan inom det första dygnet, säger han.

Det instabila säkerhetsläget innebär att det var ont om tid. Vilket betydde att de måste ”agera framåt lutat”, som insatschefen Michael Claesson uttrycker det

Detta var kanske klarare för Anna-Karin Ekstedt, planeringsofficer, än för någon annan. Hon har omfattande erfarenheter från olika internationella insatser och var bland annat med i räddningsoperationen efter tsunamin i Thailand 2004. Nu insåg hon att det skulle vara nödvändigt att skicka egna flygplan ner till Kabul-regionen, ”för att skaffa oss handlingsfrihet” i evakueringsoperationen.

– Vi hade även kontakt med den internationella flygresursen HAW (Heavy airlift wing, reds anm) i Ungern – som vi sedan också använde – men genom att hantera hela kedjan skulle vi få bättre kontroll över operationen och utfallet, förklarar hon.

Flygstaben fick uppgiften under en krypterad videokonferens klockan 16.30 på söndagen: framgruppera en TP 84 med personal ur SOG till Grekland, för att senare upprätta en omlastningsplats i närheten av Afghanistan. Transportflygplanet med besättning sattes då omedelbart i beredskap. Det var den som nu befann sig i luften på väg mot polskt luftrum för vidare färd söderut.

UTMANINGEN MED TILLSTÅND

NÄR HEDDA JUNGDALEN kom till jobbet på måndagen hade hennes kollega redan arbetat sedan söndagseftermiddagen, då hon blivit inkallad med mycket kort varsel. De är handläggare på insatsstabens tillståndsenhet på Höghälsövägen i Stockholm, och deras uppgift att skaffa de tillstånd som krävs för att flyga genom andra nationers territorium och landa på flygplatser utanför Sverige.

För transporter inom Europa är den här hanteringen i allmänhet tämligen friktionsfri, förklarar hon. Exempelvis har Sverige ett stående tillstånd hos de flesta europeiska länder, inklusive Grekland. Det innebär i praktiken att det bara krävs ett enkelt meddelande om att ”vi kommer nu”, även om detta behöver bekräftas av landet i fråga.

Därför valde man i det här fallet att flyga till just Grekland.

– Genom att frambasera i Grekland skapa vi handlingsfrihet i och med att vi då trots allt fick en kortare sträcka till de alternativ vi då såg lämpliga som omlastningsplatser, till

LINUS EHN/LEDS KOMM

Torbjörn Gillsparr (mitten) tillsammans med kollegorna Andreas Gustafsson och Jonna Wall.

MATHIAS TROMMER/FÖRSVARSVAKTEN

De flesta av de som evakuerades talade svenska, vilket underlättade besättningens arbete.

AFGHANISTAN

Specialförbandsoperatörer hjälper till med lastning i Kabul.

Stämningen ombord präglades av lättnad. Många sov dock under den knappt timslånga flygningen.

ALEXANDER GUSTAVSSON/STRIDSFOTOAVD.

exempel olika baser runt om Persiska viken, förklarar insatschefen.

Hedda Jungdalen satte igång att ringa tidigt på morgonen. Hon behövde nå ambasaderna i flera europeiska länder och till slut Grekland, för att se till att den TP 84 som skulle lyfta från Såtenäs fick grönt ljus hela vägen. Men den här delen, förklarar hon, var egentligen inte särskilt svår eftersom Sverige som sagt har stående tillstånd hos många europeiska länder.

Det verkliga hästjobbet tog vid senare och skulle bli så omfattande att hon och en av hennes kollegor arbetade tolvtimmarsdagar under hela den kommande veckan, och låg i ständigt jour. Detta var förvisso förhållanden som gällde för stora delar av planeringslaget.

– Målet var ju att basera planen närmare Kabul, men under de första dagarna visste ingen var det skulle kunna ske. Vi jobbade under förutsättningar som förändrades hela tiden. Och under extremt hård tidspress, säger Hedda Jungdalen.

HEMSTÄLLAN OM REGERINGSBESLUT

SITUATIONEN KOMPLICERADES av att den stödbegäran som hade skickats till Försvarsmakten den 15 augusti var alldeles för kortfattad, och den kompletterade begäran som inkom två dagar senare var istället för specifik, vilket riskerade att skapa låsningar i planeringen.

– Dessutom innebar situationen ett behov av att kunna bistå andra nationers evakueringar, kommenterar Torbjörn Gillsparr.

Med hjälp av Försvarsmaktens juridiska avdelning formulerade ledningsstaben raskt en hemställan till regeringen om ett beslut som skulle ge myndigheten tillräckligt mycket handlingsfrihet och tillräckligt stort mandat för att kunna utföra uppgiften. Ett sådant beslut kom till Försvarsmakten den 19 augusti.

I praktiken hade den här detaljen dock ännu inte begränsat arbetet i Insatsstaben. Från måndagen den 16 augusti arbetade man intensivt med att hitta en lämplig flygplats som skulle kunna fungera som hubb, eller omlastningsplats, för de två TP 84:or som flygvapnet skickade.

Parallellt med arbetet att hitta en lämplig plats slet Hedda Jungdalen och hennes kollegor med att få loss tillstånd för möjliga rutter och destinationer. Det kan förefalla som en enkel handläggaruppgift, men inget

kunde vara mer fel. Eftersom tiden var knapp – och det fanns en hög grad av osäkerhet om hur mycket tid man överhuvudtaget hade – behövde varje tillstånd pressas fram medelst diverse diplomatiska abrovinkler.

– I vanliga fall brukar vi behöva ansöka om tillstånd ett par veckor i förväg. Men nu behövde vi dem ju omgående, förklarar Hedda Jungdalen.

Anna-Karin Ekstedt, logistikavdelningens representant i planeringslaget, insåg att de vanliga abrovinklerna inte riktigt skulle duga i det här fallet. Det skulle bli nödvändigt att ”gena i kurvorna”.

– Att få tillstånd för ett flygplan med ordinarie besättning kan visserligen ta lite tid, men är sällan särskilt svårt. Ska det medföras farligt gods och annan utrustning krävs det mer för att få fart i utfärdandet av tillstånden, konstaterar hon.

I det här fallet fanns behov av att utöka besättningen på de två TP 84:orna för att kunna hantera skydd och andra uppgifter väl på plats i Afghanistan. För det krävdes några av de mest välutbildade och erfarna soldater svenska Försvarsmakten har: specialförbandsoperatörer.

– Då blev det en riktig utmaning att få ihop regelverk och logistik – något som krävde tydlighet mellan logistiker och tillståndshandläggare, säger Hedda Jungdalen.

Att hitta en flygplats och få tillstånd att flyga in till den, var den största utmaningen i det inledande skedet av operationen, enligt Torbjörn Gillsparr.

– Ambitionen var att samgruppera med någon annan nation i Persiska viken, och helst på en militär flygplats. Eftersom uppgiften var så komplex och krävde att vi använde vårt internationella nätverk i hög grad kunde vi ännu inte ge uppgiften till flygstaben och flygtaktisk chef, vilket vore ett normalt förfarande, förklarar han.

Qatar, Bahrain, Oman ... alla gav samma besked: vi har ingen kapacitet att ta emot er. Vid något tillfälle fick de napp och besked om att kunna etablera en hubb tillsammans med en annan nation. Men också det föll. När Torbjörn Gillsparr berättar det går det att ana något av den frustration som måste ha förekommit i planeringslaget i det skedet.

– Vi hade väldigt många spår öppna och många av oss kände nog en stress. Ingen visste hur länge flygplatsen skulle vara öppen. Samtidigt gick det ju inte att bara skicka in

AFGHANISTAN

flygplan.

TILLTAGANDE OROLIGHETER

VID DET HÄR LAGET stod alltså en TP 84 i Aten, Grekland, sedan måndagen den 16 augusti. Ytterligare en var redo att lyfta från Såtenäs. Ingen visste vart de två skulle ta vägen, eller när de skulle kunna lyfta.

Dessutom hade oroligheterna på Kabul tilltagit väsentligt under måndagen, då civila hade tagit sig in på flygplatsen som mycket snart förvandlades till kaos. Människor klängde sig fast på amerikanska transportplan och i sociala medier syntes klipp som tyckte visa hur någon föll från ett flygplan som hade lyft.

Det kom också motsäggande uppgifter om när flygplatsen, som hölls öppen och skyddades av främst amerikansk personal, skulle stänga. Vissa rapporter angav 31 augusti, andra 29:e och åter annan underrättelse talade om att den skulle stänga redan den 26:e. När man kontaktade det amerikanska högkvarteret som ansvarar för militära operationer från nordöstra Afrika till centrala Asien, US Central Command, blev beskedet ungefär att "jo, det stämmer att vi från vårt håll planerar att stänga flygplatsen den 29:e. Men det slutliga beslutet ligger hos taktisk chef".

– Så det var med andra ord en oerhörd stor osäkerhet kring när flygplatsen skulle stänga, konstaterar Torbjörn Gillsparr.

Samma dag som regeringsbeslutet fattades, den 19 augusti, landade en C-17 från HAW på Kabuls flygplats. Den hade plats för 25 svenskar och var redo att flyga ut dessa till Tbilisi i Georgien. Problemet vara bara att det inte fanns någon personal från utrikesdepartementet på plats i Kabul. All svensk personal hade nämligen evakuerats tre dagar tidigare, med hjälp av amerikanskt flyg. Därmed gick det inte att "screena", alltså göra en bedömning av individers rätt att flygas ut till Sverige.

– Redan från start var rollfördelningen i operationen mycket tydlig. Försvarsmakten står endast för transport och logistik samt inom ramen för det säkerheten på och kring flygplanen. Därför var vi beroende av att det fanns personal från UD på plats i Kabul, förklarar Torbjörn Gillsparr.

Strax innan C-17-planen nådde Kabuls flygplats hade fem svenskar från FMLOG JSS (Joint service support) landat på Tbilisis civila flygplats, som användes som hubb av

HAW-enheten. Matilde Erlandsson var en av dem. Hon är ställföreträdande chef för transportkontoret.

Bara ett dygn tidigare hade hon varit hemma i Stockholm, vid sitt skrivbord på FMLOG. När ordern om att flyga ner till Tbilisi kom hade hon inte hunnit mer än en snabb vända hem för att hämta necessär och ett minimalt reseapotek. Ryggsäcken stod redan packad och snart lyfte hon i ett plan från Arlanda. Ombord fanns också två personer från Migrationsverket.

Den detaljen skulle visa sig vara avgörande.

– Vi hade väldigt ont om tid och kunde inte samverka med den personal från Migrationsverket som också behövde finnas på plats i Tbilisi. Därför såg vi till att placera dem på samma flygplan och på samma hotell som Matilde Erlandssons folk, förklarar hon.

SPÄDBARN I FAMNEN

MATILDE OCH HENNES kollegor kastades rakt in i händelsernas centrum när de anlände till Tbilisis flygplats. Ännu hade inga svenskar flugits ut från Kabul, däremot hade norrmännen precis fått ut en grupp. Ombord på planet, som landade bara någon timme efter att Matilde Erlandsson och hennes kollegor anlät, fanns 13 föräldralösa barn – från spädbarn till äldre.

– Eftersom vi inte hade någon uppgift fick jag och en kollega hålla varsitt barn i famnen, i väntan på nästa flyg som skulle komma och ta dem vidare sex timmar senare, berättar hon.

Dagen efter, den 21 augusti, landade det första C-17 planet från HAW-enheten med svenskar. Matilde Erlandsson och kollegorna från Transportkontoret insåg snabbt att det kommer att behövas mat, vatten, blöjor och mjölkersättning.

– De som kom hade ju ingenting med sig och det var väldigt många barn som kom. De var trötta, vissa var traumatiserade och ingen hade ätit på länge.

En av hennes kollegor gav sig helt enkelt ut på stan och handlade mat, blöjor, vatten och vätskeersättning. Inledningsvis bar de själva in allt på flygplatsen, men senare organiserade de sig med de övriga nationerna och fick hjälp av handlingspersonalen på flygplatsen. Överlag präglades stämningen av samarbetsvilja och engagemang.

– Till och med städerskorna hjälpte till att

En av Matilde Erlandssons första uppgifter på flygplatsen i Tbilisi blev att under sex timmar hålla ett ensamt barn i väntan på vidare transport till Norge. Samarbetet mellan nationer var centralt.

förse människor med vatten och mat och så, säger Matilde Erlandsson.

DANSK LÖSNING

NATTEN MELLAN den 17 och 18 augusti kunde TP 84:an som väntat i Aten äntligen lyfta för att flyga österut, mot Kabul-regionen. Av logistiska skäl landade man i Bahrain, där ytterligare ett par dygns väntan vidtog. Det skulle snart få sällskap av ytterligare en TP84. Den lyfte från Sverige den 20 augusti, då flygtaktisk chef mottagit en order om att upprätta en luftbro mellan Kabul och Islamabad, där Danmark hade upprättat en hubb och givit Sverige möjlighet att ansluta.

(I själva verket hade det planet lyft tre tim-

PRIVAT

Migrationsverket checkar av evakuerade mot listor innan Försvarsmaktens personal hjälper dem in i terminalen. Nedan Alice Egger på FMLOG JSS, ansvarig för transporter på Islambads flygplats.

mar innan den skriftliga ordern anlände till flygstaben, enligt en muntlig order. Allt för att hålla operationstempot uppe.)

Det hade inte varit självklart att välja den lösningen – det fanns utmaningar exempelvis kring tillståndshantering – men efter en snabb telefonkonferens med danskarna, och en utfästelse från UD om att bistå med diplomatiska kontakter på högsta nivå, hade Torbjörn Gillsparr konstaterat att det nu fanns "ett trovärdigt och bra handlingsalternativ", som han uttrycker det.

– I samråd med samverkansbefälen från flygstaben rekommenderade planeringslaget för operationsledaren och insatschefen att fastställa Islamabad som utgångsläge för vår

ALEXANDER GUSTAVSSON/STRIDSFOTOAVD.

Operatörer från specialförbanden var ett viktigt stöd i operationen.

andra luftbro, berättar han.

När den första flygningen in till Kabul görs den 22 augusti drar Mathias Trommer en lättnadens suck. Han är förste lastmästare ombord på ett av TP 84-planen, och även om han har flugit åtskilliga internationella uppdrag under sina fem år som lastmästare inser han att detta inte är som andra.

Ordern att lyfta från Sverige kom samma dag som bilderna på de desperata människorna på Kabuls flygplats spreds på nätet. Så det är "med blandade känslor" han landar på Islamabads flygplats för ett kort stopp innan den första Kabul-flygningen ska ske.

Dagen innan har fyra personer från FM-LOG JSS (Joint service support) anlänt till flygplatsen i Islamabad. Antalet ska komma att fördubblas, men under de första fyra dagarna är det gruppen om fyra som ska ta emot de evakuerade och se till att de kommer vidare med de chartrade flygplan som ska ta dem vidare till Sverige. Alice Egger var ansvarig för transporterna inom flygplatsen. Hon ger en helt annan bild av situationen jämfört med hur det såg ut på Tbilisi.

– Den stora utmaningen handlade om att få rätt stöd av den lokala personalen. Bara att få bussar som körde de evakuerade från flygplanen som nyss landat, in till själva terminalen var oerhört krävande, berättar hon.

LASTNING I KABUL

STRAX FÖRE KLOCKAN 12 tisdagen den 24 augusti går TP 84:an med Mathias Trommer ombord in för landning på Kabuls flygplats. Alla ombord vet att det blir ett kort stopp. Amerikanerna, som styr och skyddar verksamheten på flygplatsen, har givit dem en slottid på en timme. Under den tiden måste de alltså hinna landa, lasta på ett hundratal personer och lyfta.

– Vi guidas in på den militära delen av flygplatsen, stannar, sänker lastrampen mot betongplattan och omgående kontakter en ur vårt närskydd sin kollega på marken, och meddelar att vi är redo att ta ombord cargot, berättar Mathias Trommer.

Det hela går mycket fort och inte ens tio minuter senare står de 89 personerna som ska med nedanför rampen. Själv står han

Såväl personal som evakuerade sov i den ständigt öppna flygplatsterminalen i Islamabad.

uppe på den med god överblick över gruppen. Han frågar på engelska om de förstår vad han säger. ”Ja! Vi kan svenska!”, får han till svar. Passagerarna går därefter ombord och får hjälp av de två övriga lastmästarna och några av specialförbandsoperatörerna att sätta sig på rätt ställe och spänna fast sig.

Lastutrymmet fylls snabbt av människor som Mathias Trommer uppfattar som glada och lättade. ”Det var många leenden, tummar upp och segertecken.”

En av lastmästarens viktigaste uppgifter är bland att hålla reda på vikt och inte minst viktfordelning i lastutrymmet och han har redan insett att antalet passagerare är i överkant med hänsyn till flygplanets totalvikt.

– Det var särskilt viktigt i Kabul, eftersom flygplatsen ligger högt och det var väldigt varmt, vilket begränsar flygplanets förmåga något.

Enligt Mathias Trommers beräkningar befinner de sig ”i ytterkanterna” av vad planet klarar i fråga om vikt och balans. Något som också var tydligt för den som stod utanför det fullastade planet; det vilade ovanligt tungt

på noshjulet.

Att de svenska flygplanen når Kabul innebär också en avsevärd förstärkning vad gäller underrättelser. En grupp specialförbandsoperatörer stannar nämligen kvar i Kabul och ger löpande uppdateringar om vad som händer på plats, parallellt med huvuduppgiften att stötta utrikesdepartementet.

Skälet till att uppdraget gick till specialförbandens operatörer har att göra med det osäkra läget. När situationen i Afghanistan snabbt förvärrades blev det tydligt vilka som skulle skickas dit för att se till att människor som skulle evakueras kunde komma ombord på transportflygplanen.

– Med tanke på hur komplex uppgiften var, och det utmanande säkerhetsläget, så valde vi helt enkelt de mest lämpade vi har, förklarar insatschefen Michael Claesson.

TUNGJOBBAT I ISLAMABAD

EN AV OPERATÖRERNA, Samuel, berättar hur de stod vid en av gaterna och ropade på svenska, höll upp svensk flagga och sökte i folkhavet. Situationen var närmast kaotisk

AFGHANISTAN

och samtliga inblandade väl införstådda med den höga risken.

– Jag var inte direkt rädd. Afghanerna lyssnade och tog instruktioner någotsånär, men vi var samtidigt medvetna om att det kunde finnas en självmordsbombare där ute, säger han.

Strax efter att det något framtunga flygplanet har lyft förändras stämningen drastiskt i lastutrymmet, där passagerarna för bara några minuter sedan utstrålat lättnad och glädje. Mathias Trommer noterar att nästan samtliga har somnat och trots den bullriga, skakiga miljön sprider sig ett slags märkligt lugn.

Samtidigt som planet lyfter från Kabul får Alice Egger i Islamabad besked från F 7 i Sverige om det inkommande planet och hur många evakuerade som finns ombord. Hennes utmaning nu är att på kort tid få fram en av flygplatsens bussar som kan transportera dem till terminalbyggnaden när planet landar om en timme.

Det låter enklare än vad det är. Efter tio samtal får hon äntligen besked. Bussen ska komma inom 15 minuter.

– Men ingen buss kom. Så jag fick börja ringa igen. Så var det ofta, men efter ett tag lärde jag mig vilka personer jag skulle ringa för att verkligen få det vi behövde, berättar hon.

Den berättelsen illustrerar väl hennes och hennes kollegors arbete i stort under de åtta dagar de var på Islamabads flygplats. Det var frustrerande, medger hon, men samtidigt inser hon att det åtminstone delvis berodde på att den lokala flygplatspersonalen helt enkelt inte hann med.

Till slut kom ändå en buss och de som hade väntat ombord på TP 84:an kunde tas emot i terminalen, där personal från Migrationsverket väntade och checkade av de evakuerade mot sina listor. Efter säkerhetskontrollen samlades alla vid en gate, som delades med den danska evakueringsoperationen.

– Danskarna hade redan från början sjukvårdsmateriel och förnödenheter som mat,

vatten och hygienartiklar som vi fick ta del av, berättar Alice Egger och lyfter det goda samarbetet med såväl Danmark som Belgien och Nederländerna.

Alla sov på terminalgolvet, intill rulltrappor och glasväggar i ljuset och skramlet från den ständigt öppna flygplatsen. Men Alice Egger led aldrig av sömnproblem. Inte för att

hon fick lugna nätter, utan för att hon var så slutkörd. Arbetsbelastningen minskade förvisso något efter ungefär halva tiden då Sverige skickade ned ytterligare fyra personer från FMLOG JSS.

Mathias Trommer.

Hedda Jungdalen.

Insatschef Michael Claesson.

SJÄLVMORDBOMBAREN

När MATHIAS TROMMER gör sin sista flygning från Kabul inträffar det som alla fruktat. Det är piloten som ser det först, även om han misstolkar bilden: en rökpelare som stiger bortom en av gaterna. Planet står på startbanan och ska snart lyfta med 141 passagerare ombord.

Han uppfattar det som att någon bränner bildäck.

Samtidigt har en grupp svenska specialförbandsoperatörer tagit skydd. Röken kom nämligen inte från brinnande bildäck, utan från den bomb som en självmordsbombare utlöst i folksamlingen precis utanför flygplatsområdet.

Den svenska gruppen hade vid detonationstillfället befunnit sig knappt 100 meter därifrån. Oskar var en av dem.

– Man känner en sådan detonation mer i magen än vad man hör den. Därefter utbröt skottlossning. Vi var i skydd och skyl vid tillfället, jag rapporterade till vår ledning och sen tog vi oss till skadeplatsen.

Minst 180 personer dödades vid terroristattentatet, varav 13 amerikanska soldater. Oskar började söka efter skadade och såg en svårt skadad amerikansk marinkårssoldat.

– Vi tillämpade ”load and go”, vilket betyder att lasta upp så snabbt som möjligt och köra vidare till bättre sjukvårdsinstans. Men han avled tyvärr av sina skador i bilen på väg till sjukhuset, säger Oskar.

Attacken förändrade stämningen hos Mathias Trommer och den övriga personalen ombord, men inte beslutsamheten. Operationens sista flygning från Kabul skedde dagen efter. Det var inte Mathias Trommers besättning som åkte, men han var inte oberörd när han såg planet lyfta från Islamabad strax efter klockan åtta på morgonen den 27 augusti.

– Det var lite nervöst, även om man i slutänden litar på att systemet ska funka. Fast då just dagen efter att det hade smällt kände man att det faktiskt kan hända något.

Denna den sista flygningen mellan Kabul och Islamabad var den elfte i ordningen. Totalt hade de två svenska TP 84:orna då hämtat ut cirka 800 personer. HAW-enheten hade genomfört lika många flygningar och

evakuerat 300 personer. Utöver detta bidrog de med transport av svensk personal in till Kabul.

Totalt deltog cirka 90 personer från Försvarmakten i utlandet under evakueringsoperationen. Ännu fler deltog på svenskt territorium och dessutom fanns förbindelsepersonal på staber runt om i världen. Insatschefen på presskonferensen den 27 augusti: "Försvarmakten utgör ett system av system vars samtliga komponenter krävs för att lyckas och jag vill därför rikta ett tack, ett stort tack, till all försvarmaktspersonal som i olika roller och i olika funktioner under den senaste tiden gjort en heroisk insats för att möjliggöra evakueringsoperationen!". ◀

** Oskar och Samuel heter egentligen något annat.*

OPERATIONEN DAG FÖR DAG

FÖRSVARMAKTEN HAR HAFT personal på plats i Tbilisi, Kabul och Islamabad. 90 personer har varit delaktiga i evakueringsarbetet utanför Sverige. I dessa ingår specialförbandsresurser, sjukvårdspersonal, skydds- och logistikpersonal, piloter, flygbesättningar, klargöringspersonal samt lednings- och koordineringspersonal.

Försvarmakten har haft en förstärkt ledningsförmåga från den 15 augusti till den 29 augusti, där bland annat personal från Utrikesdepartementet och Migrationsverket har deltagit.

15 AUGUSTI.

➤ Stödbegäran inkommer till Försvarmakten från Utrikesdepartementet (UD) och Migrationsverket (MiV). Förstärkt ledningsförmåga upprättas, där personal från UD och MiV deltar.

16 AUGUSTI.

➤ En TP102 skickas till Doha för att hämta svenska personal.
➤ En TP84 flyger till Athen, Grekland med bland annat specialförbandsoperatörer.

➤ Läget på flygplatsen i Kabul rapporteras vara kaosartat vilket föranleder USA att förstärka militär personal på plats.

17 AUGUSTI.

➤ Läget i Kabul uppfattas som mer stabilt. i samråd med HAW beslutas om att upprätta omlastningsplats i Tbilisi.

18 AUGUSTI.

➤ TP102 landar på svensk mark med den första omgången evakuerade, svensk ambassadpersonal.
➤ En TP84 befinner sig i Bahrain, ytterligare en står beredd att starta i Sverige.

19 AUGUSTI.

➤ Första lyftet med C-17 från HAW sker, med syfte att evakuera svenskar, vilket inte sker då det ännu inte finns några personer färdiga för evakuering. Under kvällen landar UD-personal på Kabuls flygplats för att möjliggöra urvalsprocessen.

20 AUGUSTI.

➤ Försvarmakten beslutar att upprätta en luftbro mellan Kabul och Islamabad.

21 AUGUSTI.

➤ De första svenskarna evakueras med C-17.

22 AUGUSTI.

➤ Det första flygningen med TP84 där svenskar hämtas från Kabul genomförs.

23-25 AUGUSTI.

➤ Evakueringsoperationen fortgår.

26 AUGUSTI.

➤ Attack mot flygplatsen. Utrikesdepartementet och Försvarmakten konstaterar att det saknas förutsättningar för fortsatt evakuering.

27 AUGUSTI.

➤ TP84 genomför den sista flygningen ut från Kabul med 19 personer med evakueringsbehov samt all svensk personal.

28-29 AUGUSTI.

➤ Försvarmaktspersonal från Tbilisi och Islamabad anländer till Sverige

30 AUGUSTI.

➤ Insatsen avslutas.

LASTMÄSTAREN SOM KOM HEM FRÅN UNGERN

Lastmästare Mats Andersson är en av de svenskar som arbetat längst på den internationella transportflygresursen Heavy Airlift Wing i Ungern. Nu flyttar han och frun hem.

HAN KALLAR fortfarande Ungern hemma. Men konstaterar samtidigt att han flyttat hem till Sverige. Efter tio år som lastmästare i Heavy Airlift Wing (HAW) i Pápa har han nu satt sig i skolbänken på Militärhögskolan för

att gå Högre specialistofficersutbildning. Hemma är idag en studentlägenhet i Halmstad. Men frun är fortfarande kvar i Ungern.

– Hon har arbetat som lärare på den internationella skolan där i sex år, och kommer att fortsätta ytterligare ett år under det att jag slutför min utbildning, förklarar han.

FLYGER MELLAN VÄRLDSDELAR

SOM LASTMÄSTARE HAR han ansvarat för lasten vid flyg-

ningar med HAW:ens tre stora transportflygplan av typen Boeing C-17 Globemaster. Dygnet runt, året runt genomförs uppdrag för de nationer som är med i programmet. Det gör att Mats dagar har sett mycket olika ut, ibland är det mycket fram och tillbaka mellan världsdelar. Ett exempel är när han var med och flög en last bestående av helikoptrar till Mali.

– Vi flög från Pápa i Ungern till Malmen, där lastade vi helikoptrar. Sen startade vi ut mot Lyon i Frankrike där vi

hade crew rest, nattvila. Dagen efter fortsatte vi till Mali, lastade av där och flög sedan vidare till Örebro. Ny crew rest med ledig dag, sen transport av ny last ner till Mali, och sen tillbaka.

– Det är lite fascinerande att vakna upp i Frankrike och sedan via Mali gå och lägga sig i Örebro på kvällen, säger Mats.

Heavy Airlift Wing utför många olika typer av transportuppdrag åt sina medlemsländer. Det kan innebära både vanliga landningar på flygplatser, fällningar från luften och lufttankning från andra flygplan.

– Det är det som varit tillfredsställande med jobbet, utmaningen att hantera så många olika nationer och uppdrag.

Liksom de flesta som arbetar vid HAW bodde han med sin hustru i den lilla staden Pápa i Ungern. Paret har inga barn, vilket underlättade omställningen när de flyttade ner. Samtidigt påpekar han att förutsättningarna för barnfa-

miljer är väldigt goda.

– Pápa är förvisso en liten stad med 35 000 invånare men vi har det oerhört bra, bland annat med skola för medföljande barn och allt är omhändertaget av Försvarsmakten så att jag kan fokusera på mitt jobb.

RIK FRITID

UNGERN SKILJER SIG mot Sverige på flera sätt, i fråga om sådant som standarden hos bostäder, affärer och infrastruktur. En stor skillnad är också de

men man ska sluta innan utförsbacken börjar. När man känner att utmaningen blir mindre, då tycker jag det är dags att söka sig vidare.

Är det något extra speciellt minne du tar med dig?

– Vi gjorde en materielfällning i Timbuktu för svenska styrkan med en väldigt kort planeringshorisont. Det var sexton materiellkollin som vi lastat i Örebro, efter sju timmars anflygning träffade vi målet med enbart en minuts fel-

”Det är lite fascinerande att vakna upp i Frankrike och sedan via Mali gå och lägga sig i Örebro på kvällen.”

enorma möjligheter som finns på fritiden.

– Pápa stad har i sig en hel del att erbjuda men två timmar österut ligger Budapest, två timmar västerut Wien och det är en timmes resa till Bratislava i nordväst. På vintrarna finns möjlighet till skidåkning i alperna. På sommaren kan man åka ner mot kusten, adriatiska havet och Italien. Det är nära till mycket, här finns alla möjligheter till en aktiv fritid.

Varför slutar du?

– Jag har trivts väldigt bra

marginal. Det är stort minne! Det var HAW:s första operativa fällning i ett insatsområde, som svensk är jag stolt och nöjd med att det var ett svenskt uppdrag.

I dagsläget är det oklart vad Mats ska göra efter utbildningen. Men han tror att hans dagar som flygare är slut. Däremot hoppas han få ägna sig åt något där han får nytta av sin breda och djupa erfarenhet från transportflyget. ◀

Text **Per Forsberg/F 7 Och Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm**

SVERIGE NÄST STÖRST I HAW

» Heavy Airlift Wing har funnits sedan 2009 och är ett multinationellt militärt samarbete som opererar tre transportflygplan av typen Boeing C-17 Globemaster.

» Hemmabasen är Pápa i Ungern. Tolv länder är medlemmar i samarbetet: Bulgarien, Estland, Finland,

Litauen, Nederländerna, Norge, Polen, Rumänien, Slovenien, Sverige, Ungern samt USA. Sverige har näst störst antal flygtimmar i samarbetet, efter USA.

» Förutom besättningsmedlemmar så finns personal i Pápa för exempelvis planering av flyguppdrag, administration samt olika typer av underhåll.

Boeing C-17 Globemaster kan lasta 77 ton.

Totalt arbetar cirka 155 personer på HAW.

» Normal längd för tjänstgöring är runt

fyra år. Den svenska personalen inom samarbetet tillhör Skaraborgs flygflottilj.

Text Antonia Sehlstedt/Stridsfotoavd och Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm

.. HÄR SKOLAS ÖVERLEVARE

FÖRSVARSMAKTENS ÖVERLEVNADSSKOLA VET HUR MAN HÅLLER SIG VID LIV NÄR FIENDEN JAGAR EN O

Genom att tända en rök tydliggörs positionen för helikoptern och undsättningsstyrkan före undsättning. Beroende på situation görs detta på order via radio alternativt när den nödställda observerar helikopter eller flyg som är allierade.

ANTONIA SEHLSTEDT/STRIDSFOTOAID

CH NATURENS KRAFTER HOTAR. OCH HUR MAN MAXIMERAR CHANSERNA TILL RÄDDNING.

PÅ K 3 FINNS Försvarsmaktens överlevnadsskola som utbildar personal inom det som kallas Personnel recovery.

Under sommaren har Stridsfotoavdelningen följt de krävande utbildningarna vid Försvarsmaktens överlevnadsskola (Fös) vid K 3 i Karlsborg. Nu visar stridsfotograferna Antonia Sehlstedt och Bezav Mahmud ett urval av sina bilder av de tuffa moment som genomförs för att förbereda soldater och annan personal på något av det värsta som kan inträffa: att bli isolerad mot sin vilja, avskuren från sin grupp eller som fånge eller gisslan hos en motståndare.

"VI HAR EN OPERATIV OCH MORALISK SKYLDIGHET"

HÄR BERÄTTAR Marcus Sjöberg, chef för SERE-avdelningen, och instruktör Oscar Vackelin om verksamheten för Antonia Sehlstedt på Stridsfotoavdelningen.

Vad är personnel recovery?

– Det är en funktion som syftar till att undsätta individer som mot sin vilja blivit isole-

rade från den egna enheten och behöver hjälp från det egna förbandet eller andra militära enheter.

– Vi, Försvarsmakten, har en operativ och moralisk skyldighet att skydda och undsätta militär och civil personal som deltar i en operation om de blivit isolerade, oavsett var på konfliktskalan och i vilket land de befinner sig.

– För att klara uppgiften behöver Personnel recovery-funktionen vara övad i staber och förband samtidigt som personalen måste ha utbildning inom Sere (Survival, Evasion, Resistance och Extraction).

Hur ser utbildningarna ut?

– Det är stor variation mellan kurserna, där vissa är mer teoretiska och lektionssalsbundna, medan andra är mer praktiska och sker i huvudsak utomhus.

Vilken typ av utbildningar ger ni?

– I våra PR-kurser utbildar vi PR-officerare i förmågan att hantera och leda undsättningsinsatser. Kurserna genomförs på engelska och tillsammans med internationella instruktörer och elever.

– SERE-utbildningen ges i fyra nivåer: SERE A, B, C och

ANTONIA SEHLSTEDT/STRIDSFOTOAVD

NEDAN: Undsättningsstyrkan som ska undsätta den nödställda behöver komma ner där det växer högstammig skog, vilket medför att helikoptern inte kan landa. Således måste undsättningsstyrkan firas ner.

Den nödställda är gisslantagen och har blivit av med sina militära persedlar och sitter och väntar. Under kurserna utbildas eleverna i hur man kan ta sig loss från olika typer av handfängsel.

BEZAV MAHMUD/STRIDSFOTOAVD

Den nödstälde har undsatts med FRIES (Fast Rope Insertion and Extraction System). Undsättningspersonalen och den nödstälde sitter fast med hjälp av sele och slinga i ett långt rep under helikoptern. Denna metod att undsätta används vid högstammig skog där en helikopter inte kan landa. Momentet ingår ännu inte i kurserna.

Eleverna utbildas i att med olika typer av materiel såsom brandslangar, lakan, sopsäckar, kablar, vattenslang med olika metoder för att fira sig ner från byggnader. Här har den nödställda lyckats komma loss från sin gisslansituation och är på väg ut från gisslanhuset och ner från andra våningen med hjälp av en kabel som han har hittat i byggnaden.

Den nödställd har sökt skydd i en kulvert för att undgå upptäckt efter att ha blivit nödställd i en urban miljö. Ett av momenten i kurserna är just att lära sig framrycka och söka skydd i kulvertar och med hjälp av olika metoder beräkna hur långt man tagit sig, samt i vilken riktning.

Den nödstälde tar sig fram i
rasmassor i en urban miljö för att
hitta ett gömställe (hole up site)
för att undgå upptäckt.

ANTONIA SEHLSTEDT/STRIDSFOTOAND

Den nödställda har byggt en nödbivack samt tänt en eld i syfte att kunna koka vatten, torka kläder och när detta görs så har han stenar under elden i syfte att syresätta denna samt skydda marken, men också för att senare kunna nyttja stenarna som värmelement vid vilan. Den nödställda har i denna situation gjort en bedömning att risken för upptäckt är låg varvid han vågar starta en eld.

NEDAN: Undsättningsstyrkan genomför en så kallad link up (kontakttagande mellan nödställd och undsättningsstyrka) enligt NATO-procedurer som finns fastställda sedan tidigare, så att det blir säkert både för den nödställda och den som undsätter.

ANTONIA SEHLSTEDT/STRIDSFOTOAVD

”Vilken nivå av utbildningen en person får avgörs av hur stor risken att bli isolerad är. Ju större risk desto mer utbildning.”

en nivå för blivande instruktörer. Alla soldater i Sverige ska som lägst ha SERE A. Alla som genomför internationell tjänst ska ha minst SERE B och viss personal ska ha SERE C.

Här på skolan i Karlsborg genomför vi främst SERE C-utbildningar.

– Vi ger också kursen ”Uppdrag i konfliktzon” för journalister som ska besöka våra insatser utomlands.

– Vilken nivå en person får avgörs av hur stor risken att bli helt isolerad är, ju större risk desto mer utbildning får man.

– En soldat som ingår i ett stort förband får en kortare utbildning. Som del i en enskild grupp eller om man är flygande personal får man mer utbildning.

Har journalister kunnat använda sig av utbildningen de fått här på skolan?

– Ja, det finns flera exempel. Bland andra Magnus Falkehed och Niclas Hammarström, som

har sagt att om de inte hade gått kursen här skulle de inte ha överlevt kidnappningen i Syrien 2013.

Hur tuffa är era utbildningar?

– Möter man man standardfyskraven i Försvarsmakten så klarar man kursen rent fysiskt. Men den psykiska aspekten kan vara mer krävande, beroende på vad man har för bakgrund och vad man varit med om i livet.

Hur är det att jobba på Fös?

– Det är varierande, eftersom det är en cyklisk arbetsplats då vi har ett antal kurser och följer en rutin men samtidigt hela tiden har nya kursdeltagare, nya insatsområden och uppgifter.

– Det gör att det är omväxlande men ändå med tydlig struktur.

– Det varierar ju också mycket beroende på vilken befattning man har. Vissa jobbar mer med Prio, andra med hur du gör eld, och sen finns allt där emellan. ◀

UTBILDAR ÄVEN JOURNALISTER

SERE står för Survival, Evasion, Resistance och Extraction.

» **Survival.** Överlevnad, hur man rent fysiskt överlever allt från väder och vind till vätska, föda och rent sjukvårdsmässigt.

» **Evasion.** Att hålla sig dold så att motståndaren inte hittar en. Utbildningen omfattar olika tekniker för hur man kan gömma sig, maskera

sig och genomföra olika skenåtgärder avseende spårbildning etc.

» **Resistance.** Motstånd. Om hur man ska agera om man blir tillfångatagen, i väntan på undsättning. Det kan vara antingen som fånge enligt Genèvekonventionen eller att man är kidnappad.

» **Extraction.** Undsättning. Hur man kan ska agera för att

kunna bli undsatt i en nödsituation.

Skolan har ett internationellt erkännande och flera länders försvarsmakter gästade de olika utbildningarna. Årligen genomför skolan även en kortare utbildning för svenska journalister som kan komma att arbeta i olika krisområden.

BEZAV MAHMUD/STRIDSFOTOAVD

RAPPORT FRÅN KOSOVO

PRIVAT

Johan Rodensjö (tv) med sin finske kollega på KFOR HQ i Pristina.

Kommendörkapten Johan Rodensjö ser tillbaka på sex månader i KFOR.

DEN USA-LEDDA Natostyrkan KFOR (Kosovo force) har bevarat freden i Kosovo i över 20 år. Säkerheten är skapligt stabil, men det finns hela tiden en underliggande spänning mellan de olika etniska grupperingarna som skulle kunna äventyra KFOR:s uppdrag.

Styrkan består av cirka 3 600 soldater och officerare från 28 nationer. Sverige bidrar med tre stabsofficerare i KFOR HQ i Pristina. Kommendörkapten Johan Rodensjö har nyligen kommit hem efter sex månaders tjänstgöring.

Vad handlar konflikten om idag?

– Regionen har präglats av maktkamper sedan slutet av 1300-talet. 2008 blev Kosovo en självständig provins i Serbien och har delvis erkänts som en egen stat. Men Serbien accepterar inte detta vilket ska-

par spänningar mellan de två etniska grupperna, de styrande kosovoalbanerna och minoritetsgruppen kosovoserber.

– Lösningen av konflikten i Kosovo handlar idag om kriget i informationsmiljön, snarare än om fysisk säkerhet och rörlighet. Informationsmiljön i Kosovo liknar i mångt och mycket den i Sverige, bland annat med fungerande media.

Sker några förbättringar av läget i landet?

– Förändringarna går långsamt. Men infrastrukturen har förbättrats på senare år, bland annat med flera bra motorvägar. Och i år valdes en ny regering som för första gången har majoritet i parlamentet.

Du var XO, Executive officer. Vad gör en sådan?

– Rollen som XO är främst att vara stabschef åt chefen för JEC (Joint Effects Cell), som planerar och genomför informationsaktiviteter. Exempelvis sänder

psyops-sektionen radio på både serbiska och albanska, och ger ut en ungdomstidning. Totalt består JEC av cirka 60 personer med tio olika nationaliteter.

– Tjänsten som JEC XO är en OF-4 befattning som delas med Finland och för närvarande är det svenska bidraget mars till september.

Vad är det bästa med jobbet?

– Det är kul och det händer saker hela tiden. Varje vecka är det en eller ett par aktörer som säger eller gör något som har en direkt verkan i informationsmiljön.

– Kosovo har också många intressanta naturområden och kulturella och religiösa sevärdheter som kan besökas under de oftast lediga söndagarna. KFOR anordnar regelbundet organiserade utflykter, något som nu under pandemitider varit i en tämligen begränsad omfattning. ◀

Text **Henrik Lundqvist Rådmark/Leds Komm**

UTBILDNING

TOTALFÖRSVAR I SKOLBÄNKEN

Under hösten pågår ett samarbete mellan Försvarsmakten och Polisen för att utbilda skickliga handledare som kan stödja kollegor i deras utveckling som instruktörer.

– DEN EGNA ORGANISATIONENS utbildningspraktik blir mer synlig- och tydliggjord på ett konstruktivt sätt när utbildare från olika organisationer utbyter erfarenheter av utbildningsmetodik, förklarar Mikael Gudmundsson, kurschef på Militärhögskolan Halmstad.

Kursen genomförs i samverkan med Polisen, men har även deltagare från andra myndigheter och organisationer inom totalförsvaret. Den genomförs i tre delar – de första två är av mer praktisk karaktär och den sista är mer reflekterande.

– Det är intressant att vända och vrida på saker tillsammans med andra som är vana att utbilda i sina organisationer – inte minst att reflektera över varför det blir som det blir när vi gör som vi gör i utbildningssituationen, berättar Johan Magnusson, samordnare för polisiär konflikthantering i polisområde Jämtland.

BREDDAR PERSPEKTIVET

BÅDE FÖRSVARSMAKTENS OCH Polisens verksamhet är till stora delar praktisk och då är det intressant att titta på likheter och olikheter i utbildningsmetodik.

– Vi har en ganska djup samtalsnivå, berättar Henric Larsson, sektionschef för utbildningen på Officersprogrammet, Markstridsskolan Kvarn.

– Olika bakgrund och erfarenhet i gruppen öppnar upp

Polis och militär i den gemensamma sjukvårdsövningen Meteor, 2017.

för ett bredare perspektiv på utbildningsmetodik, men jag hoppas också få möjlighet att fördjupa mina tankar och idéer om utbildning och testa mot de andra deltagarna.

Fortlöpande återkoppling från kurskamraterna är ett genomgående inslag.

– Det här är ett jättebra till-

fälle att få lite nytändning och fundera på hur jag kan bli bättre i min roll, summerar Johan Magnusson. Det är kul och nyttigt att utvecklas tillsammans med utbildare från andra statliga myndigheter. ◀

Text **Charlotte Pettersson/MHS Halmstad** foto **Joel Thungren**

LIVBATALJON

TOMAS BILL

PARADPREMIÄR

För första gången på två år genomförde Försvarsmakten en fullskalig statsceremoni för att välkomna en gästande statschef till Sverige.

Text *Jenny Ringström/Livgardet*

På inre borggården stod grenadjärkompaniet uppställda redo för inspektion av statscheferna, Tysklands förbunds-
president Frank-Walter Steinmeier och kung Carl XVI Gustaf.

LIVBATALJON

BÖRJAN AV SEPTEMBER anlände Tysklands förbundsresident Frank-Walter Steinmeier till Sverige för ett tre dagar långt statsbesök. Cirka 1 200 soldater och officerare från huvuddelen av Försvarsmaktens förband fanns på plats för att ta emot med värdighet.

– Det var mitt allra första statsbesök, det var roligt. En riktigt härlig känsla att höra alla klackjärn i takt när vi

marscherade i formation upp mot slottet. Innan var det lite nervöst, men det gick jättebra, säger Vendela Jansson Rosling, soldat från Livgardets livbataljon.

Livgardets Livbataljon har ett särskilt ansvar för den statsceremoniella verksamheten inom Försvarsmakten. Vid statsbesök som detta står de för kärnan i den ceremoniella verksamheten i form av beriden eskort av kungaparet och presidentparet

fram till Kungliga slottet, samt grenadjärkompani, grenadjärvakt och drabantvakt inne på slottet.

MUSIKALISK INRAMNING

DEN BESÖKANDE förbundsresidenten togs också emot med flygeskort och paraderande styrkor redan på Arlanda. Och längs kortegevägen genom centrala Stockholm stod soldater och officerare från alla förband uppställda. Genomförandet

Statscheferna eskorterades hela vägen upp till Kungliga slottets inre borggård.

ramades in med musik från Försvarsmusikens tre professionella musikkårer vid Livgardet.

– Det var mäktigt. Personal från nästan alla delar av Försvarsmakten var där. Alla är med och bidrar. Det är som att hela Sverige välkomnar presidenten, säger gruppchef Julia Anagrius.

Hon har arbetat på Livbataljonen i tre år och har varit med på flertalet statsbesök tidigare.

– Känslan av att paradera är

häftig, samtidigtheten och perfektionen och att alla gör det tillsammans. Det mäktigaste med statsbesök är när man står på inre borggården, man har fått skyldra gevär, kungen gör honnör, och så spelar Arméns musikkår svenska nationalsången. Då ryser man, det är mäktigt.

INTERNATIONELL TRADITION

ATT TA EMOT statsbesök på det här viset är en hedersbety-

gelse gentemot den gästande statschefen.

– Statschefer välkomnas alltid på samma sätt till Sverige. Vi följer en urgammal internationell tradition för att visa gästen respekt. Men den här typen av militära hedersbetygelser är också en symbol för vårt nationella oberoende och vår vilja att själva försvara vårt land, säger Hans Augustin, regementsceremoniofficer vid Livgardet. ◀

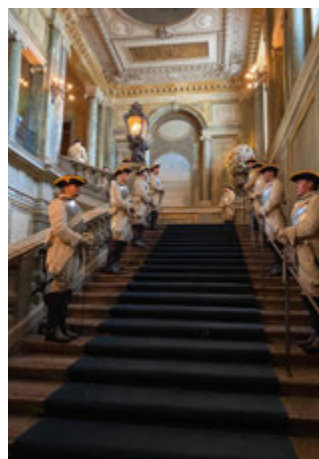

JENNY RINGSTRÖM

TOMAS BILL

Förövning på Kavallerkasern i Stockholm dagen innan statsbesöket. Styrkan på bilden är ett grenadjärkompani från Livgardets livbataljon.

JACOB JOHANSSON

Drabantvakten genomfördes inne på slottet.

TOMAS BILL

Två soldater hjälper varandra att fästa epåletterna på axlarna.

Grenadjärkompaniet och Arméns musikkår marscherar mot inre borggården på Stockholms slott.

TIDSMASKINER

DE FLÖGS LÄGRE, SNABBARE OCH MER AGGRESSIVT ÄN NÅGRA ANDRA UNDER KALLA KRIGET. OCH DE FLYGER ÄN IDAG: VIGGEN, DRAKEN, LANSEN, TUNNAN OCH MÅNGA FLER. MED PILOTER UR SWEDISH AIRFORCE HISTORIC FLIGHT (SWAFHF) BAKOM SPAKARNA.

Text och foto Linus Ehn/Leds Komm

FÖRST KLICKET, sedan surret när huven på Viggen-planet dras tillbaka. Vänster fot på stegen upp till cockpit och sedan kliva in och sjunka ner i den gröna raketstolen. Styrspak, pedaler och reglage. Och där: startknappen.

– Rör ingenting där inne!

Rösten tillhör Dag Kjellberg, informationsansvarig på den flyghistoriska föreningen SwAFHF och tidigare Viggen- och Gripen-pilot. Och det är en högst rimlig order. Den här Viggen skulle tända motorn om startknappen trycktes in.

I hangarerna på Skaraborgs flygflottilj F 7 står förening-

ens unika samling av 16 fullt fungerande stridsflygplan från tiden före Gripen, bland annat Viggen, Lansen, Tunnan, Hunter och Vampire.

Flygplanen underhålls kontinuerligt och flygs regelbundet på uppvisningar i Sverige och utomlands. Men under pandemin har alla flygupp-

Flygplan 37 eller Viggen innebar ett stort kliv framåt för Saab och flygvapnet. Det var det första svenska datoriserade flygplanet.

visningar varit inställda. Det skapade det där lilla utrymmet i kalendern som så många väntar på, men som aldrig tycks uppstå.

– Det har gjort att vi har kommit i kapp med underhåll och administration. I dag är i stort sett alla flygplan i skick så att man direkt kan dra ut

och flyga med dem, säger Olle Norén som är teknisk chef med ett förflutet som både Viggen- och Gripen-pilot här på F7.

Flygplanskropparna i de stora hangarerna i Såtenäs är målade som när de var i tjänst och längs väggarna står metervis med hyllor där reserv-

delar till de gamla maskinerna förvaras.

SOM EN GAMMAL BIL

OLLE NORÉN FLYGER de flesta av föreningens plan och konstaterar att maskiner som Tunnan, Lansen och Draken, som byggdes på 1950-talet, inte är lika lättflugna som en Gripen.

SwAFHF använder sig av hangarer på F7 i Sätenäs. Totalt har man 16 fungerande jetplan som kan användas i flyguppvisningar.

Teknikern Bengt Ove Nordström jobbar med att byta ut krutet i raketstolen på en J35 Draken. En bokhylla på hjul med pärmarna som innehåller instruktionerna för flygplanet står nedanför ena vingen.

Varje flygplansmodell har specialverktyg och den här hyllan innehåller verktyg till Hawker hunter, benämnd J34 i flygvapnet. 120 stycken var i tjänst mellan 1955 och 1969.

– Det är som att sätta sig i en gammal Volvo Amazon i dag. Man har lite glapp i styrningen i mitten, men det är behagliga spakkrifter och en hygglig roderharmonik. Den som har samsat roderharmonik är Tunnan.

– Den var prestandamässigt bäst på sin tid, men samtidigt som den kan vara stökig att flyga är det ju lite kult, säger Olle Norén.

Bert Stenfeldt, 87, är chef för SwAFHF och minns hur det var att få flyga Tunnan som ung pilot.

– Jag fick alltså flyga ett av världens bästa jaktflygplan. Tunnan hade då, 1956, varit ute på förband sedan 1952. Vi hade kommit underfund med pilvingen och förstätt hur vi skulle landa Tunnan. Innan dess var det flera olyckor i samband med landning där flygplanet slog över på rygg och piloterna omkom, säger han.

Bert Stenfeldt har en lång och framgångsrik karriär inom Flygvapnet bakom sig. Han pensionerades som general-

”Den var ju prestandamässigt bäst på sin tid, men samtidigt som den kan vara stökig att flyga är det lite kult.”

major 1994 från tjänsten som chef för Första flygeskadern, känd under smeknamnet ÖB:s klubba.

HÖG OLYCKSFREKVENNS

FLYGVAPNETS PILOTER betalade ett högt pris för att upprätthålla den avskräckande effekt som vapenslaget hade under kalla kriget. Av de 660 exemplar av Tunnan som Saab levererade havererade 242 stycken och fler än 100 piloter omkom i tjänsten mellan 1951 och 1958.

Från och med Viggen-systemet har olyckorna minskat rejält. Den senaste dödsolyckan inträffade 1996.

Fast visst kvarstår risker – inom ”skrätet”. De är en skugga som inte går att göra sig av med. Att utmana och bemästra farorna kan samtidigt ses som livsbejakande, ”att flyga

är att leva” är ett talesätt inom flygvapnet. ◀

OM SwAFHF

» Föreningen bildades 1997 för att sprida kunskap, öka intresset och engagemanget för Försvarsmakten i allmänhet och flygvapnet i synnerhet. Samtidigt vill man höja medvetandet om den unika svenska flygindustrin.

» SwAFHF har idag nära 8000 följare på Facebook.

» Föreningens flygplansflotta består främst av flygplan konstruerade och byggda av Saab. Följande flygplan är för närvarande operativa: J29 ”Flygande Tunnan”, J32B Lansen, J35 J/SK 35C Draken, AJS/SK 37 Viggen, SK 60 SAAB-105, SK 50 Saab Safir. Dessutom finns J34 Hawker Hunter, SK 16 Harvard, SK 61 Bulldog, PA-23 och Cessna Citation TP 103.

SwAFHF:s Cessna 550 Citation II. Då modellen ingick i flygvapnet hade det benämningen TP 103.

Dag Kjellberg arbetar vid Gripencentrum och är informationsansvarig hos Swedish Airforce Historic Flight.

FOTO SwAFHF

"SKULLE NOSEN DROPPA KOMMER MARKEN MOT DIG VÄLDIGT FORT"

Peter Fällén är ställföreträdande divisionschef för 71:a stridsflygdivisionen på Skaraborgs flygflottilj. Han har också varit uppvisningsflygare med Jas39 Gripen i nio år och lämnar nu över den stafettpinnen till, som han säger, en annan lyckost.

"NORMALT BRUKAR man få vara uppvisningsflygare i fyra fem år – jag fick hålla på i nio.

Den första uppvisningen gjorde jag sommaren 2012. Kanske var jag lite nervös den gången, jag minns inte. Men jag brukar brukar alltid vara lugn och avspänd inför en flygning ända tills jag taxar ut på startbanan. Då taggar jag till och fokuserar.

Men jag behöver inte vara

nervös, jag vet vad jag kan.

Fast visst, ibland inträffar ju saker man inte kan förbereda sig på. Enklare flygplansfel är sällan något problem. Men det kan ju inträffa nya kombinationer av fel. Eller så kommer en skärmflygare in på området, eller en fågel. Vid ett tillfälle på Malmen fick jag väja för en polishelikopter.

Jag har däremot aldrig råkat ut för någon allvarlig incident, trots att det rör sig om små marginaler. Man flyger på låg höjd och skulle nosen droppa kommer marken emot dig väldigt fort. Det gäller att ta höjd för alla eventuella problem – ursäktade ordvitsen.

Det är väldigt jobbigt fysiskt. Efter åtta minuters uppvisning är jag sjöblöt som efter ett tufft fyspass, dessutom är det

mentalt utmattande, eftersom man hela tiden ska ligga före och tänka på nästa moment och se till att ha rätt fart och höjd inför nästa manöver.

Vi gör ju manövrar som alla piloter kan göra, men vi gör dem kanske lite svårare. Exempelvis gör jag en väldigt långsam roll, vilket är en svår manöver som kräver mycket övning för att den ska se snygg ut, utan att sjunka eller stiga medan den pågår.

Eftersom uppvisningarna brukar ske under somrarna har det blivit korta semestrar och det ska bli skönt att kunna ta lite längre ledigheter nu. Men jag kommer sakna lagkänslan." ◀

*Text Johan Lundgren/Leds
Komm Foto Jörgen Nilsson*

PATRIK SKOLLING MÖLLER

Som uppvisningspilot måste du hela tiden ligga steget före.

Peter Fällén är aldrig nervös när han flyger.

”Vi gör manövrar som alla piloter kan göra, men vi gör dem kanske lite svårare.”

Ett uppvisningspass är oerhört krävande såväl fysiskt som mentalt.

UPPVISNINGSFLYGARE

» Hur många finns det?

Det är fyra uppvisningspiloter, en per flottilj (F7, F17 och F21) samt en hos Saab.

» Varför finns uppvisningsflygare? För att

visa upp kapaciteten och prestanda hos flygplanet och vad piloterna kan

göra med det. Det fyller en samhällsinformerande och rekryterande funktion inte bara mot pilotyrket utan även mot samtliga yrken inom Försvarsmakten.

» När flyger ni? Vid alla typer av evenemang, allt från vanliga flygdagar

och Försvarsmaktsevenemang till exempelvis idrottsevenemang som är lämpliga ur ett informerande och rekryterande perspektiv.

» Antal uppvisningar.

Antalet varierar från år till år. Cirka 10–15 uppvisningar per år är ganska

normalt.

» Vem kan bli uppvisningsflygare? Alla piloter

som flyger JAS39 Gripen kan ansöka om tjänsten. Man bör ha några års erfarenhet som krigsplacerad pilot samt erfarenhet att vara flygtjänstledare för att bli utvald.

"VI BIDRAR I ENERGIOMSTÄLLNINGEN"

Försvarmakten pekas ofta ut som den aktör som mest av alla försvårar energiomställningen genom att motsätta sig utbyggnad av vindkraft. Men detta stämmer inte.

UTIFRÅN Energimyndighetens och Naturvårdsverkets statistik sker de flesta avslag vid tillståndsprövning av vindkraftsparker utifrån andra aktörers intressen än Försvarsmaktens och landets försvarsintressen.

– Försvarsmakten besvarar mellan 200-400 vindkraftsremisser per år och accepterar majoriteten av alla vindkraftverk. Exempelvis hade Försvarsmakten inga synpunkter på cirka 75 procent av alla vindkraftverk som mottogs på remiss under 2020. Motsvarande siffra för 2019 var ungefär

80 procent, säger Försvarsmaktens produktionschef generallöjtnant Johan Svensson.

FRÄMST KOMMUNALT VETO

Vid tillståndsprövningen accepteras cirka 93 procent av alla tillstånd. Detta innebär att ungefär 7 procent av alla vindkraftsparker avslås på grund av försvarsintressen. Samtidigt avslås ungefär 45 procent genom kommunalt veto och ungefär 25 procent på grund av artskyddet, enligt rapporten Nulägesbeskrivning – vindkraftens förutsättningar, som publicerades 27 januari 2021.

Försvarsmakten verkar i linje med Sveriges ambitioner om att vara klimatneutralt till 2045, kommenterar myndighetens hållbarhetschef Naznoush Habashian.

– Energiomställningen är en betydande del i detta arbete och myndigheten följer, i den mån det är möjligt, energimyndighetens rekommendationer för hur vi kan bidra till energiomställningen utan att göra avkall på huvuduppdraget. ◀

Text Försvarsmakten

Text **Johan Lundgren/Leds Komm** Foto **Revision Military**

ÖGONTJÄNARE

Nya skyddsglasögon är på väg ut på förbanden. Det rör sig om tre olika modeller, anpassade för olika behov. När de landar är i skrivande stund oklart.

NÅGOT SOM ÄR största vikt för den enskilde soldaten och förbandets förmåga att verka är att skydda ögonen mot splitter, stenskott och olika former av laser. Därför har FMV nu upphandlat ett avancerat skyddsglasögonssystem som på ett nytt sätt hanterar de ballistiska kraven.

– Glasögonen är väldigt lika de som finns på den civila marknaden, med den avgörande skillnaden att de tål betydligt mer av splitter. De är inte skottsäkra men tål splitter med en ganska hög hastighet, säger Anders Palm, projektledare på FMV.

Systemet består av tre olika typer av skyddsglasögon med fem olika linser. Gul, grå och klar används vid olika ljusförhållandena och när man genomför verksamhet där det finns risk för splitter, som vid skjutning och användning av handgranater. De kan även användas av tornskyttar i fordon som står ute i hög hastighet och det finns risk för stenskott.

SKYDDAR MOT LASER PÅ SLAGFÄLTET

DE TVÅ LASERLINSENA har skydd mot de vanligaste laservåglängderna på slagfältet som inte är synliga för ögat utan ligger vid de infraröda våglängderna. En skiva skyddar även mot visuell grön laser.

– Laser mot ögat leder till allvarliga skador, risken för att bli blind är stor. Det gäller inte bara motståndarens laser, även de egna mörkerriktmedlen kan göra samma skada om det blir reflektioner. Belysningslaser som används för att underlätta bildförstärkningen har en stor spridning och är inte lika farlig, men det kan ändå ske olyckor. Och då är det bra att vara skyddad, även vid övningar, säger Anders Palm.

När FMV-projektet utvärderade produkterna från de olika anbudsgivarna kopplade man in FOI och externt mätningsslab. Även Mark-

stridsskolan var med och testade produkternas användning i soldatmiljön.

– Att få alla skyddande förmågor utan att sikten genom glasen försämrats är komplext. Polykarbonatlinsen är svår i sig, både att undvika dålig brytning och att få den jämn och fri från optiska brytningseffekter. Den ska stå emot splitter men få igenom 87 procent, huvuddelen av det synliga dagsljuset, vilket är svårt. Sedan har vi laserdämpningen ovanpå det med dämpning i olika våglängder, säger Anders Palm. ◀

Glasögonen kommer från amerikanska Revision Military, som bland annat levererar till amerikansk militär och polismyndigheter. Här är goggles-modellen Wolfspider. Alla tre modeller i avtalet är särskilt anpassade för Försvarsmakten. Exempelvis är bågarna försedda med ett tre kronor-märke.

Vid Kviberg utanför Göteborg färdigställdes 1895 för Göta artilleriregemente (A 2) en borgliknande kanslihuskasern i rött tegel med övriga byggnader ordnade i en strikt symmetri. Efter regementets indragning var Göta luftvärnsregemente (Lv 6) förlagt här 1962–1994.

FRÅN HEDAR TILL HUS

I den indelta krigsmakten var soldaterna, ryttarna och båtsmännen hemförlovade under större delen av året. När de sammandrogs var det till läger på övningshedarna eller ombord på fartygen. Behovet av permanenta byggnader för förläggning – kaserner – var litet.

Text Per Iko/Försvarsmakten Bilder Krigsarkivet

I fästnings- och garnisonsstäder var det annorlunda. Gardesförbanden, artilleriet och fortifikationen bestod av värvad trupp som vanligen inkvarterades bland stadsbefolkningen, ett mycket ovälkommet intrång i familjelivet. På några håll gick stadens borgare samman för att uppföra en kasern och undslippa den avskydda inkvarteringen, exempelvis i Göteborg och Ystad. Vissa fästningar hade försetts med bombsäkra förläggningar och från början av 1800-talet började krigsmakten uppföra kaserner åt de värvade förbanden, inte minst av beredskaps- och disciplinskäl.

Riksdagsbeslutet 1901 om

värnpliktens införande innebar en omfattande nybyggnation. Inte sällan i konkurrens mellan olika städer kom 44 nya kasernområden att byggas, och de redan befintliga utvidgades.

Det var ett gigantiskt byggnadsprojekt som sträckte sig över drygt tjugo år. Typritningar togs fram för varje truppslag. I kavalleriet följdes traditionen med en kanslihuskasern där skvadronsförläggningarna låg i flyglarna, och stallarna var symmetriskt placerade. För infanteriregementena byggdes i början tre bataljonskaserner om vardera fyra våningar, vilket senare ändrades till dubbelkompanikaserner i två

Borgerskapets kasern i Göteborg hade byggts 1798 av staden för att slippa olägenheten med inkvarterade soldater. I bakgrunden på Lilla Otterhällan syns Arsenalen, Göta artilleriregementes tyghus. Byggnaderna revs några år efter regementets flytt 1895.

I Boden och Visby byggdes kasernerna i tre våningar istället för fyra av fortifikatoriska skäl. Bodens ingenjörkår (då Ing 4) flyttade in 1908 och upphörde 2004.

våningar. Tillsammans med kanslihus, matinrättning och exercishus omgavs en regelbunden kaserngård.

Efter 1925 års försvarsbeslut, som präglades av stora neddragningar inom framför allt armén, utvecklades många av de nya etablissemangen. På flera orter blev de forna förläggningarna mentalsjukhus.

VÅG UNDER VÄRLDSKRIGET

BLAND VÄRNPLIKTSREFORMENS kasernområden ligger Norrbottens regemente och Skaraborgs regemente allttjämt kvar på de ursprungliga platserna, medan andra har övertagit tidigare förbands, som Göta ingenjörregemente i Smålands

”Denne hade rynkat pannan och istället pekat på en tallås som gav goda möjligheter till utspridd placering av byggnaderna och skyl från luften.”

husarregementets kaserner.

Nästa stora kasernbyggnadsperiod inföll under andra världskriget. Framför allt flygvapnet, som hade etablerats 1926, expanderade kraftigt men också i armén och marinen byggdes flera kasernetablissemang.

Det var inte längre öppna ytor för stora kaserngårdar som eftersträvades. När exempelvis Göta pansarlivgarde 1943 skulle förläggas till Enköpings län hade staden föreslagit

just ett sådant markområde för pansarinspektören, överste Pehr Janse. Denne hade rynkat pannan och istället pekat på en tallås som gav goda möjligheter till utspridd placering av byggnaderna och skyl från luften.

Stadens representanter tvekade, det var ju ett av de mest populära promenad- och utflyktsområdena. Men världskriget hade visat på en förändrad hotbild och området används än idag av Lednings-

Kasernerna för Skånska luftvärnskåren (Lv 4) i Husie i Malmös utkant från 1943 är typiska för 1940-talets expansion av försvaret. Borta är den traditionella kaserngården och byggnaderna är placerade för att smälta in i terrängen.

Kung Oscar II talar till dåvarande Andra livgardet, senare Göta livgarde (I 2) vid kasernens invigning på Linnégatan 89 i Stockholm 1890. Efter värnplikens införande påbyggdes ytterligare en våning.

regementet.

När Norrlands dragonregemente av regionalpolitiska skäl flyttade till Arvidsjaur 1980 var det till en helt ny typ av kasern. Principen med stora logement där toalett och dusch fanns i korridoren var övergiven. Här flyttade jägarsoldaterna in i en byggnad där förläggingsutrymmen, matsal, idrottshall, lektionssalar och sjukhus rymdes under samma tak. Åtta soldater sam-

sades om ett sovrum, dagrum och hygienutrymme. En annan nymodighet var att tvättmaskiner installerades istället för det traditionella tvättbytet.

NYA KASERNER BEHÖVS

DEN VILANDE VÄRNPLIKTEN innebar att många kaserner anpassades för att kunna hysa yrkessoldater. När förband nu ska återupprättas kommer en del att kunna nyttja tidigare områden, som i Uppsala, Göte-

borg och Arvidsjaur. På andra ställen behöver nya kaserner byggas, något som nyligen skett på Tofta skjutfält för Gotlands regemente.

Det är ännu inte avgjort om Västernorrlands regemente åter kommer att ta det gamla kasernområdet i Sollefteå, numera privatägt, i besittning. Samma osäkerhet råder för Bergslagens artilleriregemente i Kristinehamn. ◀

» Ordet **kasern** kommer närmast från franska caserne och finns belagt i svenskan från slutet av 1600-talet. Ursprungsbetydelsen är ett vakthus för fyra soldater, från latinets quaterni, fyra på en gång.

”När Norrlands dragonregemente av regionalpolitiska skäl flyttade till Arvidsjaur 1980 var det till en helt ny typ av kasern.”

Filip Brolin har spelat med Cavaliers sedan 2019. Han ser fram emot en säsong med ett större lag än någonsin.

MÄSTARNA FRÅN KARLBERG

Carlberg Cavaliers är laget som krigat om SM-bucklan i 20 år – och vunnit den flera gånger. Med ett rekordstort lag stärks nu förhoppningar om ytterligare mästerskapssegrar.

LINJESPELAREN BEHÖVER tyngd och styrka, receivers snabbhet. Alla på plan måste vara skärpta i varje spelögonblick och se vad som sker i spelet. Det berättar Filip Brolin, en av spelarna i det amerikanska fotbollslaget Carlberg Cavaliers. Det vill säga laget hör hemma på militärhögskolan Karlberg, men sporten är amerikansk fotboll.

– Vi spelar i studentligan, som ett av fyra lag där, säger Filip.

Han har själv spelat med Cavaliers sedan 2019, och utgör faktiskt ett undantag i laguppställningen. Han är inte kadett, utan civil student på Försvarshögskolan. Ett ordinarit år består laget av runt 15 spelare, men till i år har intresset ökat rekordartat och fler än

dubbelt så många kadetter har själva hört av sig och undrat när säsongen ska starta, berättar Filip.

KORT SÄSONG

HADE DET INTE varit för pandemin hade träningarna redan varit igång under september-oktober, men nu inväntar laget klartecken från skolan. Säsongen för laget är ovanligt kort, med seriespel

skilt viktiga för en amerikansk fotbollsspelare?

– Det är lite olika beroende på vilken position du spelar på. En linjespelare behöver ha mycket styrka i ben och bål, för att kunna försvara sin linje eller bryta igenom motståndarens. För en receiver är snabbhet och rörlighet viktigt. Men även han behöver förstås ha styrka för att kunna blockera motståndaren, förklarar Filip.

”En linjespelare behöver ha mycket styrka i ben och bål, för att kunna försvara sin linje eller bryta igenom motståndarens.”

mellan slutet av oktober och januari. Skälet är att många kadetter försvinner ut på de verksamhetsbaserade delarna av utbildningen i januari.

De tränar gemensamt två kvällar i veckan och fokuserar då på att trimma spelsituationer. Den fysiska grundträningen sköter kadetterna i huvudsak under övrig tid, som en del av sin officersutbildning.

Vilka fysiska styrkor är sär-

Cavaliers mål är att upprepa bragden från säsongen 2017–18, då de senast vann serien och blev svenska mästare. Men det är faktiskt inte huvudfokus just nu, säger Filip.

– Det viktigaste nu är att få igång verksamheten på ett bra sätt efter pandemin. ◀

Text Henrik Lundqvist

Rådmark Foto Bezav Mahmod/Stridsfotoavd.

TRÄNA SOM EN AMERIKANSK FOTBOLLSSPELARE

» **BENBÖJ** Tränar musklerna som krävs för att trycka tillbaka motståndarens linjeman eller spänsten som krävs för att nå de höga passningarna.

» **BÄNKPRESS** Eftersom du inte får hålla fast din motståndare så måste du ha tillräcklig med styrka i armarna för att kunna

hålla honom från quarterbacken.

» **FRIVÄNDNINGAR** I en frivändning lyfter du en skivstång med vikter från golvet till bröstet. Det är en övning som ställer höga krav på såväl rörlighet och koordination som styrka, egenskaper som är viktiga i amerikansk fotboll.

» **MARKLYFT** är precis som frivändningar en helkroppsovning. Genom att bygga upp muskler i rygg och rumpa förbereder du dig både på att ta emot och ge tacklingar.

» **TRÄNA FOTARBETE** med löpstege. För alla på planen är fotarbete jätteviktigt, att använda en träningsstege är ett bra

sätt att träna upp farten i fötterna.

» **FLYTTA KOMPIS** Låt kompisen stå med en boxningskudde framför sig. Börja i ett bredbent knäböj, ta ett bestämt steg framåt och slå ifrån med handflaternas bas mot kudden. Fortsätt sedan att trycka tillbaka din kompis ett par tre steg.

SKRIDSKOGIGANTEN TILLBAKA HOS JÄGARNA

Världsmästaren och rekordhållaren Nils van der Poel återvände under några veckor i september till "sin" gamla bataljon, Arméns jägarbataljon, som ett led i träningen inför OS 2022.

– Det finns många likheter mellan att vara soldat och elitidrottare, man ska leverera perfektion på beställning och under hög press. Det jag gillar med det militära tänket är att man ska lösa en uppgift under vilka förhållanden som helst. Hunger, törst och sömn är sekundärt till att leverera. Som elitidrottare är det många som kan vara känsliga för små förändringar.

Nils van der Poel tillbringade tre veckor på jägarbataljonen som ett led i förberedelserna inför OS 2022.

KENT NORBERG/ARVIDSJAUR KOMMUN

Nils van der Poels vistelse i Arvidsjaur var en del av ett nystartat samarbete mellan

Sveriges Olympiska Kommitté och Försvarsmakten, vars syfte är att lära av varandra. ◀

MARINCHEFEN SPIKADE KOMMANDOTECKEN

EWA SKOOG HASLUM tog emot sitt nytilverkad kommandotecken vid en högtidlig ceremoni på Sjöhistoriska museet i början av september.

Ett kommandotecken är en försvarsgrens chefs personliga emblem. Eftersom det förra, som var från 50-talet, var utslitet fick marinchefen ett nytt.

Vid spikningsceremonin spikas kommandotecknet fast i stängen. Marinchefen slår i den första spiken, tännliken, varefter de tidigare marincheferna slår i resten.

– Det är andra gången som en marinchef får ett nytt tecken, så jag är väldigt hedrad över det, sade Ewa Skoog Haslum.

– Det är förstås extra speciellt att få göra det här tillsammans med mina före-

MAJA HANSSON/FÖRSVARMAKTEN

Tecknet är gult och blått och tillverkas i ett starkt sidentyg, så kallad fansiden. Broderierna är gjorda med silkestråd. Tillverkningen har tagit cirka 700 timmar.

trädare, Dick Börjesson, Peter Nordbeck, Anders Grenstad, Jan Thörnqvist och Jens Nykvist. ◀

SISTA SOLDATENS SISTA VILA

JAN KJELLBERG var 18 år när han anlände till fronten i Finland, den så kallade Svirfronten, för att delta i fortsättningskriget mot Sovjetunionen. Året var 1942 och han skulle komma att strida för Finland fram till 1944. I Sverige tillhörde han I 18 på Gotland, under åren i Finland ingick han i det som kallades svenska frivilligkompaniet, formellt Avdelta kompaniet. Jan Kjellberg, tidigare Höglund, avled i början av september, enligt finska tidningen

Jan Kjellberg var en av drygt 400 svenskar i Svenska frivilligkompaniet.

Hufvudstadsbladet. Därmed har den sista av de svenska soldaterna som deltog på Finlands sida gått ur tiden. ◀

SPEJSAD UNIFORM

US SPACE FORCES uniform är verkligen inte inspirerad av filmvärldens rymdsagor, enligt amerikanska försvarsdepartementet i en artikel i New York Times. Trots gravrande likheter med uniformer i exempelvis science-fiction-serien Battlestar Galactica. För övrigt har många även reagerat på vapenslagets deltaformade emblem, som är mycket likt det märke Starfleet-styrkan i Star Trek använder. ◀

MIKE TSUKANOTO AIR FORCE MAGAZINE

OVÄNTAT BESÖK I UBÅTEN

AV EN HÄNDELSE promenerade statsminister Stefan Löfven och hustrun Ulla förbi HMS Uppland, när hon låg vid kaj i Stockholm i augusti. Paret bjöds ombord och välkomnades av bland andra Fredrik Lindén, kommendör och chef på 1:a ubåtsflottiljen.

– Det var intressant att

se hur personalen ombord lever och arbetar. Som alltid imponerar Försvarsmaktens medarbetare och det blev tydligt att Sverige har gedigen förmåga på ubåtsområdet, med stor erfarenhet, välutbildad personal och teknik i världsklass, säger statsministern till Försvarets Forum. ◀

Stefan och Ulla Löfven fick ett varmt mottagande av bland andra flottiljefredrik Lindén.

SOFIA LÖVEBORN/FÖRSVARSMAKTEN

11 500 FLYGTIMMAR – SKÅL

HERBERT "HEBBE" Hartmann, flygmaskinist på F 7, flög TP 84 Hercules under fyra decennier, gjorde fler än 11 500 flygtimmar och lämnade bestående avtryck långt bortom arbetsplatsen på Sätenäs. I ett Insta-klipp som fotograf Astrid Amtén Skage gjorde när Hebbe lämnade flottiljen den sista augusti förra året, berättar han om "elddopet" i Sarajevo – "Vi blev beskjutna på marken och i luften" – och vad flyget har betytt för honom. Han firades traditionsenligt med champagne sin sista arbetsdag. ◀

SMART SAGT

"Om du säger till folk vart de ska gå, men inte hur de ska ta sig dit, kommer du bli förvånad över resultaten."

General S. Patton,
general i US Army

FÖRSVARSMAKTEN PÅ INSTA

@amfibieregementet_amf1

VEM STYR KONTOT?

Kontot underhålls och uppdateras av förbandets kommunikationsfunktion och två kommunikatörer. Detta för att snabbt kunna moderera i kommentarsfälten, samt säkerställa att innehållet håller önskad kvalitet och sänder rätt budskap över tiden.

HUR BESTÄMMER NI VAD SOM LÄGGS UPP?

Målet med vårt konto är att ge unga vuxna en inblick i vår verksamhet och vardag. För att visa på förbandets bredd och många kompetensområden försöker vi oftast organisera våra inlägg utifrån olika veckolånga teman. På så sätt har vi skapat utrymme för våra nyfikna följare att ställa frågor vars svar vi sedan kan förmedla genom lite mer fördjupande inlägg på samma tema.

HUR FUNGERAR DET ATT HA OLIKA SOM STYR KONTOT?

Vi har organiserat det så att en av våra kommunikatörer har huvudansvaret för kontots drift, men att vi självklart hjälps åt att komma på nya idéer och ta fram underlag för inlägg. Det gör det enkelt att upprätthålla samma tonalitet och kvalitet över tid.

VILKEN TYP AV INLÄGG FÅR STÖRST GENOMSLAG?

De inlägg som fått störst spridning och nått flest användare utanför vår egen följarbas är i mångt och mycket inriktade mot vår värnpliktsutbildning och de personer som genomför utbildningen, vilket är kul. Bilder med representanter ur hovet eller utbildningstecken med treudden brukar heller aldrig slå fel.

Landstigande amfibiesoldater i hemmamiljö.

Fältmössan byts ut mot gröna basker för första gången.

Värnpliktsoldat under snabbmarschpass.

En liten symbol med stor betydelse.

UPPDRAG: HITTA MÖPENS DRIVKRAFTER

UNDER ÅRET HAR flera män dömts för att ha samlat öppen information om militära anläggningar. Information som när den sammanställts inneburit brott mot rikets säkerhet. Männen kallas gemenligen möp:ar, militärt överintresserade personer. Nu ska forskare på Förvarshögskolan ta reda på vad som driver dem. David Bergman är en av initiativtagarna till forskningsprojektet.

Varför behövs forskningen?

– Kunskapsmässigt är detta ett vitt blad. Vilka faktorer som gör att individer ibland korsar moraliska linjer för spioneri vet vi något om. Men att individer som här ofta helt saknat ont uppsåt men ändå begått immoraliska och rent olagliga handlingar är ett relativt nytt fenomen.

– Begreppet möp är ju i grun-

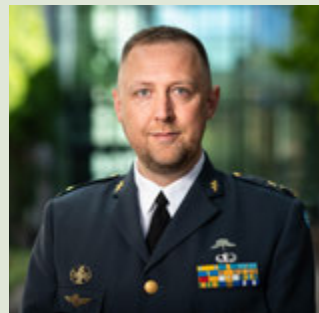
den något huvudsakligen positivt – ett intresse är i grunden en bra egenskap. Men vad som kännetecknar denna mindre grupp är inte intresset i sig utan att de fått ett destruktivt utlopp för detta när de inriktat sig mot att kartlägga det mest hemliga.

Hur ska forskningen bedrivas?

– Då detta är unika fall kommer någon form av fallstudie sannolikt att vara lämplig. Forskningen kommer att behöva ta höjd för så många av de olika perspektiven som möjligt med hänsyn till att delar i sin natur berörs av sekretess.

Hur kan resultaten komma att användas?

– Sverige har ett rikt militärhistoriskt arv som vi ska uppmuntra så många som möjligt att ta del av, men att göra detta med respekt för aktiva

David Bergman är en av forskarna som ska hitta möp:arnas drivkrafter.

anläggningar och skyddsobjekt. Förhoppningsvis kan arbetet bidra till detta.

När förväntar ni er relevanta resultat/en (första) rapport?

– Forskningsprojektet är i uppstartsfasen och kommer behöva låta de rättsliga processerna ha sin gång. Preliminärt kan det inledas fullt ut under 2022. <

Säpo avslöjade 2017 ett nätverk bestående av ett 60-tal möp:ar. Två fängelsedomar har fallit och fler åtal är att vänta, enligt Dagens Nyheter i april.

”BRYT TABU KRING KRIGETS EFFEKTER”

FÅR SOLDATER UNDER utbildning rätt verktyg för att hantera den mentala aspekten av krig?

Alexander, officer på Uppsala garnison, anser att så inte är fallet, och hävdar också att det råder ett tabu kring ämnet.

”Som soldat i Försvarsmakten är du utvald att försvara vårt land och att tjäna freden. Situationer kan uppstå då det är på dig allting hänger. Att du har tillgodogjort dig din utbildning och har förmåga och vilja att utföra dina uppgifter är avgörande.” Del ur 4 kap. Soldaterinran m.m. ur Förordning (1996:927) om Försvarsmaktens personal.

Grundutbildningen gav en inblick i vad jag uppfattar som krav och påfrestningar jag kan ställas inför i krig, både fysiskt och mentalt.

Vid genomförandet av grundutbildningens tuffaste övning, en utbildningskontroll, insåg jag

Alexander (till höger) efterlyser mental förberedelse som en större del av grundutbildningen. (Personen på bilden ovan har inget med texten att göra.)

Jag funderar över hur väl grundutbildningen förberett mig mentalt för att kunna hantera och bearbeta det jag kan tänkas uppleva i ett krig, och reflekterar över bilden av krig som det gestaltas under grundutbildningen. Den berör förstås ämnet krig, men till viss del på ett sätt som är ”avskärmat” från verkligheten.

kondition. Men vi har alla såväl en fysisk som mental gräns vid vilken vår operativa förmåga avtar. Om vill vi vara bäst när det gäller, borde det då inte dedikeras lika mycket tid under grundutbildningen åt mental förberedelse och utveckling? För att verkligen säkerställa att vi inte bara har de fysiska förutsättningarna utan också de allra bästa mentala förutsättningarna för att kunna vinna ett krig och – inte minst – också ge oss förutsättningar för att återgå till ett normalt liv efter ett krig?

Jag vill här uppmärksamma vad jag anser är ett viktigt utbildningsbehov och också bryta vad som verkar vara ett tabu. Det är inte logiskt att jag som utbildats till att försvara Sverige och tjäna freden, till viss del avskärmas från mitt yrkes verklighet.

Alexander

Officer på Uppsala garnison

”Missar vi inte mycket av mental förberedelse och utveckling om vi inte behandlar ämnet krig ärligt och öppet?”

vikten av den fysiska träningen för att kunna klara av marscher med tung packning. Men även betydelsen av en mental spänst, att aldrig ge upp, att fortsätta lösa givna uppgifter trots ovisshet och sömn- och matbrist.

Jag har aldrig upplevt ett krig men när jag lyssnar på veteraners berättelser om sin utlandstjänstgöring och hur de påverkats mentalt, exempelvis med PTSD, depressioner och självmordstankar som följd, så inser jag hur traumatiskt och påfrestande ett krig är.

Exempelvis i Soldatreglemente för Soldaten i fält (SoldF) är många av bilderna teckningar. Samtidigt finns det videoklipp online och i massmedia som skildrar det verkliga kriget. Missar vi inte mycket av mental förberedelse och utveckling om vi inte har förutsättningarna att behandla ämnet krig ärligt och öppet redan under grundutbildningen?

UNDER MIN GRUNDUTBILDNING lades mycket tid på fysisk utveckling, exempelvis för ökad styrka och

BEZAV MAHMOD/STRIDSFOTOAVD

SKRIV EN INSÄNDARE! Helst kort. Mejla till ff-red@mil.se innan den 8 november 2021.

BILDEN

Foto Beza Mahmod/Försvarsmakten

VÄLKOMNA!

Under beredskapskontrollen i Småland i början av september fick ett stridsvagnsförband order att rycka fram från Eksjö mot Oskarshamn. Här hälsas Försvarsmakten välkommen.

Posttidning B

FÖRSVARSMAKTEN

Försvarets forum, SE-107 85 STOCKHOLM

SPECIALFÖRBANDEN REKRYTERAR

DU HAR VILJAN VI HAR UTMANINGEN

Specialförbanden rekryterar just nu olika typer av operatörer. Vid behov rekryteras militära och civila medarbetare mot stabs- och stödbefattningar.

Mer information finns på jobb.forsvarsmakten.se

Specialförbandsledningen [SFL] – Särskilda helikoptergruppen [SHG]
Särskilda operationsgruppen [SOG] – Särskilda transportflyggruppen [STG]
Sektionen för operativ teknik [SOT] – Särskilda sambandsenheten [SSE]
Sjötransportenheten [STE] – Specialförbandens fallskärmsskola [SFS]
Särskilda logistikgruppen [SLG]

FÖRSVARSMAKTEN